

Vít ASCHENBRENNER

Klatovské literátské bratrstvo v 17. a 18. století a jeho hudební činnost

1. Klatovské literátské bratrstvo v 17. a 18. století – stručná historie

Klatovské literátské bratrstvo, založené asi počátkem 16. století, mělo kolem roku 1600 vybudovanou již poměrně slušnou tradici své existence.¹ Sestávalo ze dvou kůrů, latinského a českého, disponovalo dvěma velkými zpěvníky a dalšími zpěvními knihami,² slušným majetkovým zázemím a v ne-

---

¹ Hudební i kulturní činnost klatovského literátského bratrstva 16. století je poměrně slušně probádána. Pomineme-li některé drobné zmínky o něm z poloviny 19. století, první vesměs torzovité zmínky o klatovských literátech poskytují Antonín RYBIČKA, *O bývalých společnostech čili kůrech literátských*, Památky archeologické a místopisné 10, 1877, sl. 725 a 728 a Karel KONRÁD, *Dějiny posvátného zpěvu staročeského od XV. věku do zrušení literátských bratrstev*, Praha 1893, zaměřující se spíše na pobělohorské období. První skutečně specializovanou studii zaměřenou na klatovské literátské bratrstvo před rokem 1620 poskytuje klatovský historiograf Jindřich VANČURA ve své monumentální práci *Dějiny někdejšího král. města Klatovy I/2*, Klatovy 1930, kapitola *Bratrstvo literátů v Klatovech* na s. 1495-1506 se zaměřuje zejména na majetkovou stránku existence bratrstva. Kunsthistorický rozbor hudebních památek literátů (zpěvních knih z let 1537 a 1560) sem doplnil profesor F. Vaněk. Hudební rozbor literátských zpěvních knih 16. století provedl až v polovině století ve své disertační práci Karel BRABEC, *Hudební památky latinského a českého literátského bratrstva v Klatovech ze 16. století*, strojopis FFUK Praha 1947, dílčí doplňky k repertoáru zdejších literátů přelomu 16. a 17. století přinesla i Jana NOVOTNÁ, *Vícehlasá zpracování mešního propria v období české renesance*, *Miscellanea musicologica* 33, Praha 1992, repertoárem téhož období se zabýval i autor této studie in: *Literátské bratrstvo v Klatovech a jeho hlasové knihy*, seminární práce, strojopis, FFUK Praha 2000. Pokud je nám známo, v poslední době se tématem klatovských literátských kancionálů 16. století zabývala Marie Hřebcová.

² Ze 16. století se dochovaly tyto literátské zpěvní knihy: latinský graduál 1537, tzv. český kancionál 1560, *Kancionál literátského kůru v Klatovech ze 16. století* 1587, *Kancionál literátského kůru v Klatovech ze století 16*. 1590 a dvě hlasové knihy (tenor, bas) z období 1585-1605. Všechny jsou uloženy v Okresním muzeu Klatovy.

poslední řadě i nezanedbatelnými hudebními kontakty.³ Vzhledem k tomu, že bylo novoutravvistické, postihla jej ve dvacátých letech 17. století rekatolizace. Z pohledu bratrstva jako instituce se týkala především jeho vedení, kde získal hlavní slovo klatovský děkan, a také cenzurních zásahů do bratrských zpěvních knih.⁴ Přes náhlost těchto změn a celkově nepříznivé válečné klima nepřerušilo bratrstvo svoji činnost ani za války. Krom vlastních cenzurních zásahů to potvrzují i vpisky v literátských zpěvnících ze třicátých let a rovněž nepřetržitá řada majetkových odkazů bratrstvu z řad klatovských měšťanů.

Pro období od druhé poloviny 17. století se k neustále pokračujícím záznamům majetkových odkazů klatovských měšťanů bratrstvu přidává další informačně velmi cenný pramen, totiž dvě literátské knihy, obsahující zejména zápisy z bratrských shromáždění (konvokací) a literátské účty.⁵ Na podkladě údajů obsažených v těchto knihách lze existenci literátů v barokních Klatovech sledovat nepoměrně podrobněji, než to pro předchozí období dovozovaly zpěvní knihy. I když první z literátských knih pochází až z roku 1681, z jejích úvodních kapitol a prvních seznamů členů se dozvídáme několik málo podrobností z poválečné činnosti bratrstva. Kromě přijímání nových členů se týkaly zejména literátského platu varhaníkoví.⁶

Podle úvodních záznamů I. literátské knihy došlo v roce 1681 po odeznění morové rány, která Čechy postihla v předchozím roce, k jistému oživení skomírající činnosti bratrstva. Není vyloučeno, že určitou inspirací pro literáty mohlo být i vyzdvižení náboženského bratrstva Božího Těla při témže kostele o pět

---

³ Při analýze repertoáru hlasových knih vyšlo najevo, že klatovští literáti si dokázali sehnat kompozice od tehdejších nejznámějších polyfoniků nejen českých (Jiří Rychnovský, Ondřej Jevíčský aj.), ale také zahraničních v našich zemích působících (Philipp de Monte, Jacob Handl-Gallus). Bratrstvo pěstovalo kontakty i s nejpłodnějším skladatelem této éry Pavlem Spongopaeem Jistebnickým, působícím v Přešticích, jenž věnoval dvě skladby tehdejšímu klatovskému purkmistru Danielu Korálkovi z Těšína. Viz V. ASCHENBRENNER, *Literátské bratrstvo*, s. 26.

⁴ Tyto zásahy se týkaly zejména tzv. českého kancionálu z roku 1560, kde byly vyřiznuty některé listy a ve zpěvním textu začerněna místa, jež po obsahové stránce nevyhovovala katolické dogmatice.

⁵ (1) *Catalogus urozených, učených, též slovutných v poctivosti pánův literátův*, SOkA Klatovy, fond Arciděkaný úřad Klatovy č. 820, č. inv. 835, nezpracováno, v textu označeno jako I. kniha, (2) *Codex ac Syllabus literatae in Christo Confoederationis in regia civitate Glattoviae sub praesidio admodum reverendi venerabilis ac doctissimi Domini Francisci Caroli Launsky de Tieffenthal loci Decani meritissimi; Directione D. Francisci Adal. Buta viri Consularis Secretariatu D. Francisci Parvonitz Procuratoris Iurati*. SOkA Klatovy, fond Arciděkaný úřad Klatovy, č. 819, č. inv. 836, nezpracováno, v textu označeno jako II. kniha.

⁶ Tyto dvě literátské knihy byly zpracovány autorem tohoto příspěvku v diplomové práci *Literátské bratrstvo v Klatovech 17. a 18. století a jeho podíl na náboženském a kulturním životě města*, strojopis, FFUK Praha 2003. Z výsledků této práce vychází i předkládaný příspěvek.

let dříve (1676).⁷ Poslední dvě desetiletí 17. století jsou pak ve znamení narovnávání dluhů s obcí, sahajících někde až do padesátých let. Na základě schůzky představitelů obou stran v roce 1688 bylo dohodnuto kompromisní řešení, kdy část splátek měla obec věnovat na výstavbu nových varhan. Přesto postupně přibyla na účet bratrstva částka nejméně 600 zlatých.⁸ Celková realizace splácení dluhů se však následkem ničivého požáru města v roce 1689 protáhla a dokončena byla teprve v roce 1693. Již zmíněná výstavba varhan v novém poutním místě⁹ byla po jednáních započatých v roce 1686 uskutečněna – též vinou požáru – teprve v letech 1691-1696.¹⁰

Na počátku 18. století nabývaly v prostředí klatovských literátů vedle původních funkcí jejich bratrstva na významu ty složky činnosti, které nesouvisely s provozováním hudebního doprovodu liturgie. Týkaly se zejména zabezpečení posledních věcí na tomto světě všech členů literátského kůru a také jeho dobrodinců. I když vybavování důstojných pohřbů svých členů patřilo k běžným složkám činnosti literátů a ani klatovské bratrstvo v tom nebylo výjimkou,¹¹ získává nyní péče o posmrtný život spolubratří a mecenášů pod vlivem tzv. barokní zbožnosti nový rozměr. Stejně jako tehdejší náboženská bratrstva snažili se i klatovští literáti „ovlivnit posmrtnou existenci své duše“ a eliminovat nebo významně zkrátit její pobyt v očistci.¹² Již v roce 1703 byli do bratrských řad přijati někteří členové „toliko propter Beneficium Funerid“¹³ a v roce 1716 byla dosavadní jedna zádušní mše za duše zemřelých literátů ročně rozšířena na dvanáct mší, tedy jednu mši měsíčně, a to nejen za literáty, ale také za zesnulé dobrodince

---

⁷ O vnitřním přerodu bratrstva vypovídá úvodní zdravice jeho sekretáře Mag. Daniela Voříška, tzv. *Declicatoria*, na začátku I. knihy. O vyzdvižení bratrstva Božího Těla viz Jindřich VANČURA, *Dějiny někdejšího král. města...* II/1, Klatovy 1933-36, s. 203 nn a Vladimír BROKEŠ, *Týnec – zapomenuté poutní místo*, in: Martin KŘÍŽ (ed.), *Po starých klatovských cestách*, Klatovy 2000, s. 43-55, zejm. s. 53.

⁸ I. literátská kniha, fol. 82rn.

⁹ Klatovy se 8. července 1685 staly dějištěm mariánského zázraku, kdy se v jedné z chalup severovýchodně od města nedaleko hradeb začal mariánský obraz *krví potit*. Město se pak po celé barokní období stalo významným poutním místem. Soudobý pohled na tuto událost poskytuje Jan Florián HAMMERSCHMIED, *Hystorye Klatowská w sedm dílů rozložená*, Praha 1699.

¹⁰ Podrobněji o tom viz Vít ASCHENBRENNER, *Klatovské literátské bratrstvo a jeho podíl na stavbě varhan v děkanském chrámu v první pol. 90. let 17. století*, in: Marcel FÍŠER – Lenka SÝKOROVÁ – Maruška BERÁNKOVÁ (edd.), *Sborník prací z historie a dějin umění 2/2003*, Klatovy, Klatovy 2003, s. 33-50.

¹¹ Pohřbívání členů bratrstva je věnován poslední bod literátských *Statut* v úvodu I. knihy, fol. 8rn.

¹² Blíže o tom v souvislosti s náboženskými bratrstvy viz Jiří MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000, s. 62. Zde také pojednáno o tzv. barokní zbožnosti. Viz tamtéž, zejména s. 59.

¹³ I. literátská kniha, fol. 42rn.

jejich kůru.¹⁴ Mše byly konány až do zrušení bratrstva roku 1784.¹⁵ O akcentování literátských zádušních aktivit svědčí i nákup pohřebního inventáře osmi černých plášťů a širokých klobouků pro nosiče már, rovněž v roce 1716.¹⁶ Byl tak doplněn stávající inventář sestávající z pohřebních fakulí a příkrovů. Celý inventář nebo jeho jednotlivé části půjčovali literáti až do svého zrušení za úplatu také k pohřbům mimo rámec bratrstva. Asi někdy během první poloviny 18. století pořídilo bratrstvo „umbellu“, baldachýn nesený nad knězem pospíchajícím za umírajícími.

Před polovinou století můžeme tušit i jakousi změnu ve správní struktuře bratrstva, která z pramenů mimoděk vyplývá. Vedle děkana a literátských „officialů“, duchovnímu podřízených laických představených, zaujal někdy v této době důležité postavení pan František Vojtěch Buta, který byl titulován jako „Director“. Nevíme, v čem zvláštnost jeho postavení spočívala, titul je však užit pouze v souvislosti s ním, a to pro období let 1734-1765. Zdá se, že II. literátská kniha byla založena v souvislosti se zavedením tohoto titulu.¹⁷

Pro následující období od čtyřicátých let 18. století až do zrušení bratrstva jsou údaje v literátských knihách velmi stručné a skoupé, sestávají převážně z účetních záznamů. Zápisy literátských konvokací jsou naproti tomu redukovány vždy na několik řádků. Přesto víme, že v Klatovech, od roku 1751 sídle krajské správy, bylo členství v literátském bratrstvu stále více populární a počty přijímaných členů dosahovaly v této době svého vrcholu.¹⁸ Zhoršující se hospodářská situace země v souvislosti s novými válečnými konflikty po nástupu Marie Terezie se promítla i do života bratrstva. Stupňující se problémy klatovských měšťanů se splácením úroků ze zapůjčeného kapitálu bratrstvu vedly literáty k zavedení zostřeného postupu proti neplatičům. Ve vypjatých případech bylo bratrstvo nuceno sáhnout i k exekucím.¹⁹ Stejně jako ostatní církevní instituce ve městě pocítilo i literátské bratrstvo zvyšující se dohled státní správy zastoupené městským magistrátem nad jeho činností, projevující se zejména dozorem nad jeho účetnictvím.²⁰

---

¹⁴ Tamtéž, fol. 45vn.

¹⁵ II. literátská kniha, fol. 211v.

¹⁶ I. literátská kniha, fol. 46r.

¹⁷ Buta je označen jako ostatně *Director* i v jejím názvu. Chronogram 1692 v nadpise tedy nelze v těchto souvislostech ztotožňovat s datem založení knihy.

¹⁸ Ve 40. letech bylo přijímáno po 7 členech, v roce 1753 již 23, roku 1763 rovněž 23 a vrcholu bylo dosaženo v roce 1766 s 25 přijatými (II. literátská kniha, fol. 3v-5r).

¹⁹ První exekuce je doložena sice již v roce 1736, daleko častějším jevem se však staly v následujícím desetiletí. Ke dvěma exekucím bylo přikročeno na základě rozhodnutí konvokace v roce 1743 (tamtéž, fol. 24v), ve většině případů však postačilo dlužníkům exekuci pouze pohrozit. Situace v roce 1757, kdy bylo exekučováno sedm lidí, byla spíše výjimkou (tamtéž, fol. 154r-v).

²⁰ Od roku 1756 bylo literátské vyúčtování předáváno ke kontrole na radnici, od roku 1769 sem bylo přeneseno i vlastní každoroční vyúčtování (tamtéž, fol. 153v).

Literátské bratrstvo v Klatovech postihl stejný osud jako podobná bratrstva v českých zemích, rušená na podkladě dvorských dekretů z 22. května 1783 (náboženská bratrstva) a 29. dubna 1785 (vlastní literátské kúry).²¹ Ze zápisu v literátských knihách vyplývá, že klatovské literátské bratrstvo bylo zrušeno k 1. lednu 1784, bylo tedy úřady chápáno od počátku jako bratrstvo náboženské.²² Přesto podle účetních záznamů pokračovali literáti ve své činnosti i nadále až do roku 1785.²³ Od léta 1785 převzal organizaci rušení bratrstev v regionu místní krajský úřad a vše se rozeběhlo naplno. 9. srpna se na klatovské radnici konala dražba inventáře všech místních bratrstev, včetně literátů. Mnoho položek bylo prodáno pod cenou, nejvíce se prodávalo na zpěvnících. Zisk tak činil zhruba dvě třetiny původního odhadu. Teprve 17. srpna bylo vyhotoveno „Inventarium“ veškerého literátského majetku, jenž byl kompletně vyčíslen na 2 502 zlatých 5,75 krejcaru. Vše bylo 20. srpna odevzdáno krajskému úřadu, odkud bylo vše posláno do Prahy. Vymáhání zadržovaných dluhů z bývalého literátského majetku od klatovských měšťanů však probíhalo ještě dlouho. K oficiálnímu ukončení vyúčtování literátských financí 30. září 1786 nebyla ještě většina těchto dluhů splacena.

2. Hudební činnost bratrstva

Primární zaměření na hudební produkce v rámci liturgického provozu v městském farním kostele je v činnosti klatovských literátů zřejmé již v 16. století a následující epocha na této jejich orientaci nic neměnila, pouze ji počátkem 18. století doplnila o nový rozměr, související s rozvíjením dobově typické zbožnosti, umocněné navíc existencí významného poutního místa. Důkazem toho, že pěstování liturgické hudby zaujímalo v činnosti bratrstva významné místo až do konce jeho působení, dokládají i samotné rušící zápisy literátů, zejména soupisy vydávaných platů.²⁴ Přesto jsou tu oproti předchozímu období nepřehlédnutelné

---

²¹ Rušením literátů se zabývá K. KONRÁD, *Dějiny posvátného zpěvu*, s. 449 nn. Další informace o celé mašinérii v souvislosti s rušením náboženských bratrstev uvádí J. MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva*, s. 131 nn.

²² Některé informace k rušení klatovských literátů jsou obsaženy v posledním zápise II. literátské knihy, fol. 211vn, úřední korespondence v souvislosti s tím viz SÚA Praha, fond NB, VIII/9, některé důležité informace obsaženy také zde ve složce bratrstva Božího Těla (VIII/8). Odtud čerpal rámcové informace o Klatovech i K. KONRÁD, *Dějiny posvátného zpěvu*, s. 318n, 409 a 455.

²³ Realizace dvorských nařízení byla však prosazována nemilosrdně, a tak musel náklady na literátskou činnost z období 1784-1785 zpětně uhradit kostelní účet (viz *Knih počtův chrámu Páně farního Pod Titulem Narození Panny Marie v Král. Městě Klatovech Důchodu Nového od roku 1749 až do roku 1790*, SOkA Klatovy, fond AM Klatovy, č. i. 148, fol. 332r).

²⁴ Podklady pro sledování hudební činnosti literátů představují krom informací v obou literátských knihách také tzv. *Notata pro Fratibus Curiae per totum Annum* (asi 50. léta 18. století, SOkA Klatovy, fond Arciděkanství úřad Klatovy, nezpracováno), popisující formou stručných

rozdíly. Jsou dány jednak obecným hudebně stylovým vývojem, který po vzoru světské hudby postupně tíhl k uplatňování sólisticky obsazených koncertantně vedených hlasů a k do té doby nebývalé širokému užití instrumentální složky, jednak podstatnou přeměnou institucionální základny pro provozování liturgické hudby. Katolické církevní instituce si v nových podmínkách mohly v souladu s dobovými trendy dovolit vytvořit placená místa pro hudební profesionály, s nimiž museli literáti při svých produkcích počítat.²⁵

2. 1. Organizační a personální základna

Ze 16. století si literáti zachovali až do konce své existence základní rozdělení na dva kůry, a to na latinský figurální a český jednohlasý. Rozdělení se projevovalo asi jen při hudebních produkcích, ostatní spolkový život (konvokace, zádušní mše aj.) měly obě tyto složky společné. Předpokládáme, že zhruba od druhé poloviny 17. století přicházeli literáti do kontaktu s placenými profesionálními hudebníky děkanského kostela a tento styk zřejmě podstatně ovlivňoval jejich vlastní hudební produkce. I když se přímé doklady v pramenech o tomto kontaktu a případném vzájemném personálním prolínání přímo nezmiňují, lze na základě vzájemné komparace různých pramenů zjistit některé podrobnosti.²⁶ Víme tak, že do řad bratrstva vstupovali mnozí školní rektori a kantoři a zaujíмали vedoucí místa v literátském figurálním kůru. Členství „školních oficiálů“ v bratrstvu však nebylo neměnným pravidlem. Například z jedenácti jmenovitě známých rektorů pro období ca 1649-1783 jich vstoupilo do bratrstva pouze pět, tedy necelá polovina. U školních kantorů je poměr podobný, z celkem čtrnácti prozatím doložených pro období ca 1641-1783 jich v bratrstvu bylo šest.²⁷

---

poznámek rámcově hudební i náboženskou činnost bratrstva, a list *Intradae Cantoris et Rectoris Scholae Clattoviensis*, pocházející asi z období 1716-1725 (in: Msgre. VOLF, *Dějiny farní osady klatovské*, rukopis 1932, Arciděkanství úřad Klatovy, vlepeno) a uvádějící strukturu platu obou školních zaměstnanců v této době.

²⁵ Bližší rozbor institucionálního zázemí hudební kultury, odpovídající současnému stavu poznání, přináší Jiří SEHNAL, *Pobělohorská doba (1620-1740)*, in: Vladimír LÉBL (ed), *Hudba v českých dějinách*, Praha 1983, s. 143-210 a Zdeňka PILKOVÁ, *Doba osvícenského absolutismu (1740-1810)*, in: tamtéž, s. 211-284.

²⁶ Vedle samotných literátských knih to jsou zejména farní matriky a městské knihy, především zápisy ze zasedání městské rady.

²⁷ Data nejsou zcela přesná, některé osoby, jež do bratrstva vstoupily, postupně zastávaly kantorskou i rektorskou funkci a jsou tedy počítány dvakrát. Údaje pocházejí z pramenných výzkumů prováděných v současné době v rámci širšího mapování dějin liturgické hudby v Klatovech v 17. a 18. století.

2. 1. 1. Hudebníci přijímaní na konvokacích

Pro poznání organizační struktury hudební složky bratrstva má zásadní význam hned první konvokační zápis z 28. května 1681, kde jsou zřejmě všichni literátští zpěváci vyjmenováni. Tento zápis je o to cennější, že již nikdy až do zrušení literátů se v jejich knihách podobný výčet neopakoval. Hlavní slovo v latinském figurálním kůru měl „Cantor Latini Chori“ **Daniel Kříž**, zatímco školní „Rector“ **Ferdinand Ignác Pelikán**, jeho nadřízený, je zde jmenován až na druhém místě.²⁸ Na základě porovnání údajů různé pramenné provenience docházíme v tomto případě k zajímavému závěru. Zatímco profesionální hudebníky měl na starosti rektor farní školy, zvaný také „rector chori et scholae“, v prostředí literátského bratrstva byl zřejmě podřízen kantorovi, stojícímu v čele figurálních literátů. Předpokládáme, že zpíval tenorový part. Dalšími členy figurálního kůru z počátku osmdesátých let 17. století jsou totiž „Altista“ pan **Ludvík Pellar** a „Bassista“ **Jan Reypal**. Zpěvák diskantových partů mohl pocházet zřejmě buď ze školních lavic, nebo z řad placených profesionálů.²⁹ Nemůže překvapit velmi malé, vlastně sólistické obsazení jednotlivých hlasů, pro tehdejší provozovací praxi bylo prakticky běžné a odpovídalo zvukovým možnostem tehdejších nástrojů.³⁰ Předpokládáme, že figurální produkce doprovázel tehdejší varhaník a klatovský měšťan pan **Jan Jakub Teplický**, který do řad literátů vstoupil již v roce 1659. V českém kůru v této době působili **Václav Bílek** jako jeho „Intonista“, dále **Jan Selt**, **Jan Lohr** a **Šimon Tříška**.

Pro následující období jsme odkázáni jen na nahodilé zmínky o hudebním působení některých členů bratrstva, vycházející zřejmě z jejich skutečně nadprůměrných schopností v této oblasti. Na konvokaci roku 1697 byl takto přijat pan **František Antonín Kocián**, „Musicus vocalista fidicen“, tedy zpěvák a houslista v jedné osobě,³¹ v roce 1703 do bratrstva vstoupil nejen nový „Rector

---

²⁸ I. literátská kniha, fol. 33v. Daniel Kříž je v kantorské funkci doložen ca před 1674 až do své smrti v roce 1716, Ferdinand Pelikán byl rektorem v období ca 1675 – ca 1685 a poté v období od roku 1689 až do svého propuštění kvůli neznalosti „německé řeči“ v roce 1692.

²⁹ Posledně jmenovaná možnost však není příliš pravděpodobná. I když jsou kostelní počty dochovány až z roku 1685, tedy o čtyři roky později, zpočátku v nich žádní placení „discantisté“ a „altisté“ nefigurují. První placený zpěvák je v účtech uveden až v roce 1688 a je jím „discantista“ zpívající „při varhanech“, jakýsi „mladý“ Antonín Zelenka, vyplácený pravidelně až od roku 1690 (in: *Kniha počtův kostelních ex aerario, to jest z pokladu Rodičky Boží* (1685-1733), SOkA Klatovy, fond AM Klatovy, č. i. 144, fol. 23r a 31v).

³⁰ Velmi malé obsazení pro konec 17. století dokládá např. i Jiří SEHNAL pro olomouckou katedrálu, jež disponovala 3-4 chlapci pro soprán a alt (in: *Hudba v olomoucké katedrále v 17. a 18. století*, Brno 1988, s. 21 nn). Zde jsou také uvedeny příklady početního obsazení dalších kůrů ve střední Evropě.

³¹ I. literátská kniha, fol. 40v. Spojení pěveckých a instrumentálních dovedností u jedné osoby bylo v této době u profesionálních hudebníků rovněž téměř pravidlem, mnohde bylo zvládnutí obou dovedností dokonce podmínkou pro úspěšné působení v oblasti chrámové hudby. Blíže o tom viz

školy velké“ pan **Joannes Freybor**,³² ale rovněž dva „Musici boni“, totiž pan **Joannes Chládek** a pan **Joannes Bayer**.³³ Na konvokaci roku 1716 se připomíná **Matěj Müller** jako pilný a aktivní zpěvák, povzbuzující ke zpěvu i své spolubratry. Vykonal v českém kůru funkci „intonisty“ a v roce 1737 prosadil, aby byl jeho syn **Tadeáš Müller**, „který ustavičně na kůr chodí a v spívání se cvičí“, přijat mezi literáty zdarma.³⁴ Další hudebníci vstoupili do bratrstva v roce 1727. Byli to „Cantor“ **Franc Svoboda** a varhaník **Jan Sporger**.³⁵ V roce 1745 jsou připomínáni dva nově přijatí „officiales scholae“ **Jan Flaška**, školní rektor a zároveň „Rector Chori“ **František Kratochvíle**.³⁶ „Pro zpěv“ našel do bratrstva cestu i **Jakub Rief**.³⁷ Poslední zápis podobného charakteru pochází z konvokace roku 1763, kdy mezi literáty vstoupil **Josef Šťastný**, „musicus a bejvalý organista“.³⁸

U všech výše jmenovaných literátů máme jejich hudební účinkování v bratrstvu doloženo, ale s výjimkou školních zaměstnanců zřejmě pouze na základě jejich skutečně pozoruhodných hudebních schopností. Nelze tedy předpokládat – a poměr zpívajících a nezpívajících členů v prvním zápisu z roku 1681 by to dosvědčoval – že všichni ostatní přijímaní, jichž je drtivá většina, by byli pouze přispívajícími členy. Pravděpodobně bylo zpívajících literátů trochu více, ale jejich účinkování nebylo nikde zaznamenáno. Napovídal by tomu i zápis o nově přijímaných členech „toliko propter Beneficium Funerid“ v roce 1703, kteří však „jako jiní [členové bratrské obce] (...) k spěvu in Choro qualificírování

---

např. J. SEHNAL, *Pobělohorská doba*, s. 200. Kociánovi jeho dovednosti umožnily úspěšné zvládnutí asistování „v zpěvu na kůru“ (snad jej i vedl?) klatovského děkanského kostela v době, kdy byla rektorská funkce neobsazena (1699).

³² Jan Vilím Freybor do bratrstva vstoupil po čtyřech letech od svého nástupu do rektorské funkce (1699), kde působil asi až do roku 1715, kdy je zmiňován jako kantor. O pět let později (1720) vykonává opět funkci rektora, a to asi až do nástupu F. Kratochvíle v roce 1734.

³³ I. literátská kniha, fol. 42v.

³⁴ Tamtéž, fol. 108v.

³⁵ Tamtéž, fol. 49v, II. literátská kniha, fol. 3r. F. Svoboda se pro vstup do bratrstva rozhodl až po delší době svého působení v městské škole, kde od roku 1715 vystřídal nejprve rektorskou a poté kantorskou funkci. Zemřel jako kantor 15. června 1739 ve věku 63 let. O Janu Sporgrovi je známo pouze to, že přinejmenším od tohoto (1727) data působil jako klatovský varhaník. Zemřel někdy mezi léty 1756 a 1759.

³⁶ II. literátská kniha, fol. 4r a 25v. F. Kratochvíle do bratrstva vstoupil asi teprve na podnět svého nového nadřízeného Jana Flašky. Ve svém předchozím kantorském (1731-1734) a rektorském (1734-1740) působení se k tomu neodhodlal. Zemřel 2. července 1783 ve věku 77 let. Jan Flaška byl do rektorské funkce přijat po Kratochvílovi (1740) a vykonával ji až do své smrti nedlouho po svém podřízeném 2. října 1783. Zemřel v 75 letech.

³⁷ Tamtéž, fol. 25v.

³⁸ Tamtéž, fol. 4v. J. Šťastný je v křesťanských matrikách jako varhaník připomínán v letech 1746-1753, v roce 1772 je zmiňován jako „cantor“. O datu jeho úmrtí není prozatím nic známo.

nejsou“.³⁹ Pro tento stav hovoří i od poloviny čtyřicátých let 18. století se množící případy přijímání nových členů *gratis* bez bližšího udání důvodu. Vzhledem k tomu, že na konvokacích v letech 1745 a 1763 byli všichni označení jako hudebníci přijati rovněž bez poplatku, lze s velkou pravděpodobností předpokládat, že i ostatní neplatící se v bratrstvu nějakým způsobem hudebně angažovali.⁴⁰

2. 1. 2. Instrumentalisté

O instrumentalistech v řadách bratrstva až na několik zmínek literátské prameny nevypovídají prakticky nic. Přitom provozování tehdejší figurální hudby latinským kůrem bylo bez podílu nástrojů nemožné. Jen u několika spolubratří je však v knihách výslovně doloženo, že ovládají hru na nějaký nástroj. Jedná se především o **varhaníky**. Nejstarším jmenovaným je pan **Jan Jakub Teplický**, který byl mezi literáty přijat v roce 1659 po již nejméně čtyřech letech (od r. 1655) v jejich službách.⁴¹ O jeho konkrétní varhanické službě se – jako u všech ostatních varhaníků – v bratrských pramenech neudává nic, víme pouze, že v bratrstvu udělal kariéru, neboť jako měšťan byl v souvislosti s obnovou bratrstva roku 1681 přijat do jeho představenstva („Consultor“), kde působil až do své smrti v roce 1690.⁴² O dalších varhanících v řadách literátů máme doklad až z roku 1716, kdy do bratrstva vstoupil **Jan Sporger**,⁴³ a z roku 1763, kdy byl do bratrstva přijat **Josef Šťastný**, označený jako „bejvalý organista“.⁴⁴ Z celkového prozatím známého počtu osmi varhaníků za období ca 1650-1785 vstoupili do bratrstva pouze jmenovaní tři. Stejně jako u kantorů a rektorů se nezdá, že by byl tento nepoměr zapříčiněn nespolehlivostí pramenů. Můžeme tedy usuzovat, že vstup varhaníků do bratrstva byl jejich zcela dobrovolným úkonem, který neměl vliv na vzájemnou hudební spolupráci.⁴⁵ Trvalá spolupráce s varhaníky, ať už byli či nebyli jeho

---

³⁹ I. literátská kniha, fol. I/19v. Podtrženo V. A.

⁴⁰ Bez poplatku byli přijati v roce 1756 Jan Maxa a Josef Blosberger (II. literátská kniha, fol. 4v.), 1763 pan Daniel Hlavatý, Jan Zachystal mladší – o něm víme, že se později stal „intonistou“, František Rieff (?) a Josef Taul mladší (tamtéž), 1766 Václav Blosberger, Lukáš Hoch, Jan Heis, Jan Hoffmeister, Filip Pauer a Jan Barbe (tamtéž, fol. 5r.).

⁴¹ I. literátská kniha, fol. 9r a lístek do ní volně vložený.

⁴² Tamtéž, fol. 33r a 80r.

⁴³ Tamtéž, fol. 49v a II. literátská kniha, fol. 3r.

⁴⁴ II. literátská kniha, fol. 4v.

⁴⁵ Po úmrtí Teplického například vykonával před J. Sporgerem varhanickou službu měšťan Jan Kryštof Pokorný (+1711), jenž byl i městským písařem, nikoliv však členem literátského kůru. Z roku 1691 pochází jeho spis magistrátu, kde mimo jiné žádá, aby mu bylo stejně jako J. J. Teplickému od obce dáváno máslo (Prot. sess. N/4, fol. 78, cit. in: J. VANČURA, *Dějiny někdejšího král. města II/2*, s. 1089 nn). Stejně tak Pokorného nástupce Václav Waygl v bratrstvu

členy, byla totiž pro bratrstvo a jeho hudební produkce nesmírně důležitá. Také pro varhaníky však nebyl literátský plat zanedbatelný. Teplický sám například s literáty spolupracoval a byl jimi vyplácen již čtyři roky před svým přijetím do bratrstva.

O ostatních instrumentalistech v bratrstvu je známo ještě méně než o varhanících. V knihách je totiž uveden pouze **houslista** („fidicen“) pan **František Antonín Kocián**, který do bratrstva vstoupil roku 1697.⁴⁶ S přihlédnutím k tehdejší hudební praxi, kdy vlivem důkladného hudebního vzdělání ve školách ovládala většina zpěváků ještě hru alespoň na jeden hudební nástroj, lze ovšem předpokládat, že mezi literáty bylo instrumentalistů více, i když asi ne úplně všichni. Protože však zřejmě na rozdíl od Kociána nevynikali nad místní průměr, nepovažoval sekretář za důležité jejich schopnosti zaznamenat. Ostatně i sám Kocián byl asi rovněž slušným zpěvákem („Musicus vocalista fidicen“). Krom vlastních sil mohli literáti za úplatu jistě využít i výpomoci z řad chrámových hudebníků, případně pro slavnostnější příležitosti i městských trubačů. Ještě v době svého rušení klatovští literáti takto přispívali na vydržování prvního houslisty.⁴⁷

2. 1. 3. Kantoři a intonisté

Po hudební strážce měli v bratrstvu hlavní slovo kantoři městské školy a intonisté, kteří stáli v čele latinského a českého literátského kůru. Prvním v literátských knihách doloženým kantorem je **Daniel Kříž**, který do bratrstva vstoupil v roce 1677, tři roky po první zmínce o jeho kantorátu,⁴⁸ a na konvokaci 1681 byl uveden jako „Cantor Latini Chori“. Po Křížově smrti v roce 1716 není známo, kdo latinský kůr vedl, zda to byl Křížův nástupce v kantorské funkci Jan Vilím Freybor, který do bratrstva nevstoupil, nebo případně někdo jiný. V úvahu připadá i **Franc Svoboda**, který do bratrstva vstoupil sice teprve v roce 1727 jako „Cantor“,⁴⁹ ale již od roku 1715 je v křestních matrikách doložen v rektorské funkci. Předpokládáme, že latinský kůr vedl až do své smrti 15. června 1739, i když o jeho činnosti literátské knihy nic nevypovídají. Svobodův nástupce v kantorátu byl **František Kratochvíle**, do bratrstva přijatý až v roce 1745.⁵⁰

---

nebyl. „Bejvalý organista“ J. Šťastný naopak do řad literátů vstoupil, když varhanickou funkci vykonával již jeho nástupce Ambrosius Wertich.

⁴⁶ I. literátská kniha, fol. 40v.

⁴⁷ K. KONRÁD, *Dějiny posvátného zpěvu*, s. 319.

⁴⁸ I. literátská kniha, fol. 9v. Roku 1674 se magistrát města Klatov za Kříže přimlouval u Horšovského Týna ve věci jeho nedoplacení restu služby. Kříž je zde označován jako kantor při hlavním chrámu Páně města Klatov. (J. VANČURA, *Dějiny někdejšího král. města II/1*, s. 235, pozn. 3).

⁴⁹ I. literátská kniha, fol. 49v a II. literátská kniha, fol. 25v. František Svoboda je uveden jako ředitel kůru v Klatovech a rektor (byl jím asi 1715 – asi 1720 – V. A.) zdejší školy v publikaci Antonína ŠPELDY *Hudební místopis Klatovska*, Plzeň 1979, s. 36.

⁵⁰ II. literátská kniha, fol. 4r a 25v.

I když jeho hudební působení v bratrstvu přecházejí obě knihy opět mlčením, předpokládáme, že měl latinské literáty na starost až do své smrti 2. července 1783, stejně jako vlastní kantorskou službu. Kdo kůr vedl poslední dva roky jeho existence, není z pramenů známo.⁵¹

Prvním doloženým intonistou je v roce 1681 zmíněný **Václav Bílek**.⁵² Jak z názvu funkce vyplývá, spočívala náplň jeho činnosti především v předzpěvování jednohlasých nápěvů. Předpokladem pro obsazení do této funkce byl znělý, nejlépe školený hlas. Bílek vykonával tuto funkci ještě v roce 1707,⁵³ možná snad i do roku 1716. Jeho nástupcem ve funkci byl **Matěj Müller**, který do bratrstva vstoupil roku 1716. O tom, že jako intonista měl tak velký vliv, že jeho syn **Tadeáš Müller** mohl být v roce 1737 přijat mezi literáty zdarma,⁵⁴ jsme již hovořili. Tadeáš jako školený zpěvák pak roku 1745 převzal na vlastní žádost funkci intonisty po svém zemřelém otci. Po něm nezdědil jen funkci, ale také jeho nadšení.⁵⁵ Ještě v roce 1757 je totiž v literátských knihách zmiňováno Tadeášovo „pilné na kůr frequentírování“.⁵⁶ Stejně jako jeho otec vykonával i Tadeáš funkci intonisty prakticky až do své smrti v roce 1772. V literátských účtech byl totiž jako intonista veden až do roku 1771,⁵⁷ od následujícího roku po něm funkci převzal **Jan Zachystal**,⁵⁸ který zřejmě také disponoval potřebným hlasem, neboť v roce 1763 byl do bratrstva přijat *gratis*.⁵⁹ Podle literátských účtů spojil Zachystal v období 1774–1776 tuto funkci s povinnostmi literátského „servusa“ (zákristiána), samozřejmě s náležitým platem.⁶⁰ V roce 1776 však Zachystalovo členství v bratrstvu končí. Důvodem byla asi jeho výbušná povaha. Zachystalova hádka s kostelním (a zároveň literátským) účetním Karlem Antonínem Volšanským měla

---

⁵¹ Není vyloučeno, že to mohl být bývalý varhaník Josef Šťastný, člen bratrstva – o němž je známo, že byl v roce 1772 „cantor“ –, pakliže byl ovšem v roce 1783 ještě naživu (datum jeho úmrtí nebylo dosud zjištěno).

⁵² I. literátská kniha, fol. 33v.

⁵³ Tehdy byl totiž Bílkovi na jeho žádost stejně jako dosud zachován „některý kopec chmele v příkopích.“ Městská rada tak učinila „z ohledu jeho starosti a po mnoho let služeb obzvláště v zpěvu na kůru litterátském prokazovaných a dosavad činěných“ (Zasedání městské rady N7, fol. 196, SOKA Klatovy, AM Klatovy, č. i. 52).

⁵⁴ I. literátská kniha, fol. 108v.

⁵⁵ II. literátská kniha, fol. 25v. Matěj Müller zemřel 11. září 1744 ve věku 68 let na souchotiny (in: matrika zemřelých).

⁵⁶ I. literátská kniha, fol. 109r.

⁵⁷ II. literátská kniha, fol. 178r. Tadeáš Müller zemřel 3. května 1772 ve věku 77 let (in: matrika zemřelých).

⁵⁸ Tamtéž, fol. 180r.

⁵⁹ Tamtéž, fol. 4v.

⁶⁰ Tamtéž, fol. 185v–190v.

počátkem května 1776 dohru na zasedání městské rady a jako reakci na Volšanského stížnost Zachystal z bratrstva odstoupil.⁶¹ Kdo po něm funkci intonisty vykonával, nevíme. V účtech není od té doby intonista jmenovitě uváděn, pouze se naň vyčleňují pravidelné roční částky, a to až do roku 1785, tedy ještě dva roky po oficiálním zrušení bratrstva.

2. 2. Termíny hudebních produkcí

Každý nově přijímaný literát musel v jednom z bodů (3.) přijímacích *Otázek* uvedených na začátku I. knihy souhlasit s tím, že se bude podle *Statut* účastnit všech hudebních aktivit bratrstva, a to „jak v chrámu Páně, tak při jiných veřejných Actích a Processích“.⁶² Centrem hudebních produkcí bratrstva byl samozřejmě městský farní chrám, pod nějž také literáti patřili, a zde především kůr, jenž byl v knihách běžně nazýván jako „litterátský“. Literáti o něj náležitě pečovali, podle zpráv v účtech sem v roce 1769 nechali vyrobit „nový dveře“ za 54 krejcarů⁶³ a těsně před svým zrušením v roce 1783 financovali ještě opravu zámku. „Od správy zámku, též za novej Klíč na Kůr“ vydali tehdy 30 krejcarů.⁶⁴

2. 2. 1. Produkce ve farním chrámu

Z minulého období přetrval tradiční literátský **ranní zpěv rorátů** v adventním čase. Odkazy jednotlivých měšťanů literátům související s provozováním rorátů – odkazovalo se především na světlo – dokazují, že literáti tradici adventních ranních zpěvů při votivních mších k Panně Marii nepřerušili ani za třicetileté války a pokračovali v ní nepřetržitě až do zrušení bratrstva.⁶⁵ Podle tradice se na roráty zvonilo ve 13 hodin českých. Další podrobnosti ohledně samotného adventního účinkování literátů na kůru prameny samozřejmě zamlčují. Ze zmínek ve *Statutech* pouze vyplývá, že časná docházka na kůr mrazivým ránem činila vždy některým členům potíže a stála je jisté přemáhání.⁶⁶ Některé doplňující informace o literátském zpěvu rorátů poskytují také bratrské účetní zápisy. Již podle prvních dochovaných účtů z roku 1703 nakupovali literáti voskové „svíce rorátní“ o celkové váze 4 libry (ca. 2,24 kg) za 2 zlaté (30 krejcarů za libru) a dále

---

⁶¹ Protokoly ze zasedání městské rady N 53, fol. 121-122, 134, SOkA Klatovy, AM Klatovy, nezpracováno.

⁶² I. literátská kniha, fol. 4v.

⁶³ II. literátská kniha, fol. 173v.

⁶⁴ Tamtéž, fol. 205v.

⁶⁵ Zápisy odkazů jsou uvedeny v knihách testamentů. O povinnosti ranního zpívání rorátů pojednává devátý bod *Statut*, I. literátská kniha, fol. 7r. Zmínky o zpěvu rorátů pocházejí i z roku 1784 (II. literátská kniha, fol. 208v).

⁶⁶ I. literátská kniha, fol. 7r, devátý bod *Statut*.

25 liber (ca. 14 kg) lojových „svíci Adventních“ za 3 zlaté 20 krejcarů. (8 krejcarů za libru).⁶⁷ Nákupy svíci v následujících letech až do přerušení podrobného vedení účtů v roce 1709 se nesou v podobném duchu. Pravidelné byly každým rokem pouze nákupy 4 liber voskových svíček, u levnějších lojových svíci se jejich množství pohybovalo od 15 liber v roce 1704 po 35 liber v roce 1709, zřejmě podle počtu zpívajících literátů nebo délky samotných produkcí.⁶⁸ Z pozdějších záznamů víme, že voskové svíce byly dvě vždy po dvou librách (ca. 1,12 kg). Je pravděpodobné, že obě voskovice stály na kůru stabilně, zatímco lojové svíčky si každý ze zpěváků držel v ruce.

Další údaje o nákupech svíček jsou dochovány až z období od roku 1768 do zrušení bratrstva. Hned k roku 1768 je doložen opět nákup 4 liber „oskových žlutých“ svíci „pro Rorate“ za 3 zlaté 36 krejcarů (54 krejcarů za libru), zatímco lojových svíček bylo nakoupeno podstatně méně, pouze 8 liber (ca. 4,48 kg) za 1 zlatý 48 krejcarů (13,5 krejcaru za libru). Ceny za uplynulé půlstoletí totiž znatelně vzrostly, navíc si literáti pořizovali lojové svíčky i k dalším příležitostem (Vzkříšení, dušičky). I tentokrát byly dvě voskové svíce určeny „na Kůr litterátský“, tedy jako stabilní svítidla, a lojové si drželi asi sami zpěváci. Množství každoročně nakupovaných svíci bylo i nadále stejné, a to až do roku 1777, pouze cena lojových svíci vykazovala mírný pohyb. Od roku 1778 nakoupilo bratrstvo místo 4 liber dvě tříliberní „žlutý“ (tedy voskové – V. A.) svíce (ca. 1,68 kg), jež byly určeny „na Mosazný Svícny při velkém Oltáři pro rorate“, a zaplatilo za ně 5 zlatých 24 krejcarů (54 krejcarů za libru). Nákup lojových svíček zůstal nezměněn.⁶⁹ Literáti však svůj tradiční zpěv rorátů z kůru nepřesunuli. Dokazují to hned účty z dalšího roku (1779), kdy si bratrstvo kromě dvou tříliberních svíci k oltáři pořídilo také dvě menší dvouliberní voskovice „na kůr litterátský pro Rorate“.⁷⁰ Literáti tak nechali své větší svíce hořet během rorátů přímo v bohoslužebném prostoru a v intencích tehdejších náboženských bratrstev tak akcentovali dění u oltáře oproti vlastní hudební činnosti na kostelním kůru, kde jim postačovaly svíce menší. Tento stav trval bez velkých změn až do roku 1783, v roce 1784 však došlo ke značné redukci nákupu svíček. Voskové nebyly pořizeny vůbec, namísto toho bylo pořizeno pouze 11 liber „lojových Svíček při Rorate jak vdole (tj. u oltáře – V. A.), tak na Kůru“. K dalším příležitostem (Vzkříšení, dušičky) nebyly svíčky nakoupeny vůbec.⁷¹ Na základě počtů děkanského kostela, který musel i tyto položky vydané po roce 1783 zpětně plně uhradit, se dozvídáme, že literáti nakoupili svíčky „pro Rorate“ ještě v roce 1785. Tentokrát to však bylo

---

⁶⁷ I. literátská kniha, fol. 93r.

⁶⁸ Tamtéž, fol. 93v a 100v.

⁶⁹ II. literátská kniha, fol. 195r.

⁷⁰ Tamtéž, fol. 197r.

⁷¹ Tamtéž, fol. 208v.

ještě méně, pouze 5,5 libry, a byl to zároveň poslední literátský nákup svíček vůbec.⁷²

Literáti museli na kůru zpívat také **každou neděli a svátek přede mši svatou**, a to od prvního zvonění až do začátku mše.⁷³ Literátský zpěv zněl chrámem i na **křížové dni**.⁷⁴ I když to není v pramenech uvedeno, můžeme předpokládat literátské hudební produkce i při **vlastních zádušních bohoslužbách**, zejména po jejich pravidelném zavedení v roce 1716. Dosud jmenované produkce včetně těch mimo prostory městského chrámu (viz dále) se týkaly asi především českého kůru bratrstva. Z účtů nepřímo vyplývá, že literáti byli hudebně činní i na den dušiček (**všech věrných zemřelých**, 2. 11.). I když nevíme, jaký druh repertoáru v tomto případě zpívali, jisté je, že si „na den všech vjerných Dušiček“ nechali kupovat vždy 2 libry (ca. 1,12 kg) lojových svíček. První zmínka o tom však pochází teprve z roku 1768,⁷⁵ nicméně lze předpokládat, že se tehdy jednalo v bratrském rozpočtu již o běžnou položku. S jistotou můžeme tvrdit, že v letech 1703–1709 svíčky na *dušičky* kupovány nebyly. Nákup svíček byl pozastaven od roku 1784 včetně.

Zajímavé je, že se nikde nevyskytuje žádná zmínka o **literátském zpěvu pašijí** při pobožnostech na Velký pátek, a to ani v účtech, ani v *Notatech*, kde se jinak o zpěvu pašijí obecně mluví.⁷⁶ Vzhledem k tomu, že pašijové zpěvy v sobě obsahuje již literátský zpěvník z roku 1587, mohlo by se v případě klatovských literátů jednat o delší tradici. I když v klatovském muzeu dochovaná další rukopisná kniha pašijových zpěvů nemá označenou ani dataci ani provenienci,⁷⁷ vzhledem k výše řečenému předpokládáme, že by se mohlo jednat o knihu sepsanou pro potřeby literátského bratrstva v 18. století. Skutečnost, že literáti až do definitivního ukončení své činnosti asi pašije skutečně zpívali, zřejmě potvrzují kostelní účty. V nich se totiž počínaje rokem 1786 objevují položky vyplácené každoročně za zpěv pašijí.⁷⁸ Je tedy pravděpodobné, že český zpěv pašijí

---

⁷² *Kniha Počtův Chrámu Páně farního Pod Titulem Narození Panny Marie v Král. Městě Klatovech Důchodu Nového 1749–1790*, SOKA Klatovy, AM Klatovy, č. i. 148, účet z roku 1785, fol. 332r.

⁷³ Viz desátý bod *Statut*, I. literátská kniha, fol. 7v.

⁷⁴ Msgre. VOLF, *Dějiny farní osady klatovské*, pag. 418.

⁷⁵ II. literátská kniha, fol. 168r.

⁷⁶ „Na Velkej pátek ve farním kostele okolo půl devátý hodiny jsou pašije...“ (in: *Notata...*, fol. 2r.).

⁷⁷ Soupis hudebních pramenů (Jaroslav BUŽGA – Jan KOUBA – Eva MIKANOVA – Tomislav VOLEK, *Průvodce po pramenech k dějinám hudby. Fondy a sbírky uložené v Čechách*, Praha 1969) se na s. 108 zmiňuje o existenci Holanových pašijí v Klatovech v opise z roku 1827. Při prohlídce uvedené zpěvní knihy s pašijemi v muzeu v ní však nebyly žádné datační údaje nalezeny.

⁷⁸ *Kniha počtův...* (1749–1790), fol. 341rnn. Jedná se o ne zcela malou sumu 1 zlatého 10 krejcarů. Zpěváci pašijí jsou označováni jako „kantoři“ nebo „choralisti“.

obstarávali do té doby literáti (zpívali do roku 1785) a od jejich zrušení musel nést náklady na tento zpěv důchod farního kostela.

Značné zpřesnění údajů z literátských knih přinášejí asi v polovině 18. století *Notata pro Fratibus Curiae...*, jež ve svém popisu bratrských aktivit během liturgického roku uvádějí soupis termínů, při nichž bylo při mši svaté provedeno mešní ordinárium obohacené zřejmě také o části propria. Vzhledem k dobovým normám se jistě bez výjimky jednalo o **hudbu figurální**. Podle nadpisu pramene předpokládáme, že se v tomto případě jednalo o literáty („bratry“) a repertoár tedy musel být provozován kůrem latinským pod vedením kantora. V prameni však není reflektováno dvanáct literátských zádušních mší v roce. „Sacrum Cantatum“ čili „spívanou mši“, jak byly tyto produkce nazývány, prováděli podle údajů v prameni literáti průměrně dvakrát do měsíce, a to v těchto termínech: v lednu na svátek svatých Fabiána a Šebestiána (20. 1.) a Zasnoubení Panny Marie (23. 1.), v únoru na svatou Dorotu (6. 2.) a svatou Apolenu (9. 2.) a v březnu na den Přenesení svatého Václava (4. 3.) a na svatého Řehoře (12. 3.). V dubnu byla jen jediná produkce, a to na svatého Jiří (24. 4.), v květnu provedli mše na svatého Zikmunda (2. 5.) a hned den nato na svátek nalezení svatého Kříže (3. 5.). Následoval červen s jedinou produkcí na svátek svatých mučedníků Jana a Pavla (26. 6.) a červenec se zpěvem na svatou Markétu (13. 7.) a na svátek Rozeslání svatých apoštolů (15. 7.). Srpen a září byly na hudební produkce při mších nejbohatší, konaly se vždy celkem tři, v srpnu byla první produkce na Pannu Marii Sněžnou (5. 8.), druhá hned den nato na Proměnění Páně (6. 8.) a třetí na svatého Augustina (28. 8.), v září pak na Povýšení svatého Kříže (14. 9.), na svatou Ludmilu (16. 9.) a na svatého Jeronýma (28. 9.). Na říjen nepřipadá kupodivu produkce žádná, v listopadu se hrálo jen jednou, a to na den Obětování Panny Marie (21. 11.), prosincové termíny byly na svatou Barboru (4. 12.) a na den Mládětek (28. 12.).

2. 2. 2. Produkce mimo farní chrám

O poznání skoupější jsou bratrské prameny při výčtu literátských hudebních produkcí konaných mimo kůr děkanského kostela, jež byly asi většinou jednohlasé a prováděné **českým kůrem** bratrstva. Krom povšechné informace o zpěvu při procesích a veřejných akcích zřejmě náboženského charakteru (poutě apod.), kde literáti asi vedli zpěv náboženské obce, nevypovídají tyto prameny vlastně nic. Pouze procesní a pohřební zpěvníky uvedené v inventářích literátského majetku z let 1784-1785 dokládají literátské účinkování při církevních procesích a při pohřbech svých členů.

Ojedinelé střípky záznamů o produkcích tohoto typu jsou však nahodile roztroušeny v pramenech neliterátské produkce. Předpokládáme, že těch několik dosud objevených tvoří jen nepatrný zlomek všech podobných literátských produkcí, navíc je velmi pravděpodobné, že v dalších pramenných materiálech budou odhaleny další. Nezanedbatelným zdrojem těchto informací je nejstarší

zachovaná klatovská matrika zemřelých (1648-1705), kam díky dosud nesjednocenému způsobu jednotlivých záznamů uváděli zapisující kostelníci leckdy zajímavé podrobnosti. Hned u prvního tohoto zápisu není jasné, zda se zde jednalo o zpívající literáty, nebo školního rektora s kantorem, popřípadě s některými žáky. I když je pravděpodobnější spíše druhá varianta, zpěv literátů zcela vyloučit nelze. 13. března 1654 vycházel z města „slavný“ pohřební průvod. V Klatovech zemřelý „synáček Vencislavus“ urozeného pána pana Ferdinanda Švihovského z Nalžov byl vypraven na svoji poslední pouť do Nalžov. Až za městskou bránu jej vyprovázeli kromě děkana, radních a jezuitských kongregací také „kantoři“.⁷⁹

Druhá zmínka potvrzuje účast českých literátů na tehdejších církevních procesích. V kostelních účtech děkanského kostela je za rok 1686 uvedena částka 30 krejcarů, která byla vydána „Kantorům Českého Khuru od spívání Velké Mše, když processi byla v Nových Kostelích“.⁸⁰ I když výdaj je datovatelný pouze přibližně do rozmezí června a července, víme, že souvisí s pravidelnými dvoudenními pouťovými procesími klatovské farnosti do bavorského Neukirchenu beim Hl. Blut, konanými každoročně v sobotu „post Octavam Corporis Christi“.⁸¹ Ze zápisu vyplývá, že čeští literáti zpívali v Neukirchenu na mši, není vyloučeno, že krom písňového repertoáru i vícehlasé kompozice. Jejich zpěv při samotném procesí je velmi pravděpodobný. Rovněž téměř jisté je také to, že čeští literáti účinkovali na této pouti každoročně. Proč o tom chybí zmínky v kostelních účtech, zůstává záhadou.

Poslední záznam pochází opět z matricy zemřelých a zachycuje část repertoáru zpívaného při zádušních mších. I když zpěváky neuvádí, je vysoce pravděpodobné, že se vzhledem k jejich zaměření jednalo o literáty. 11. května 1700 se konal pohřeb klatovského kupce (neliteráta) Petra Bianco a při mši svaté ve hřbitovním kostelíku sv. Jakuba severně od města „zpívala se česká píseň *Ej již čas odjítí mého z světa toho*“. Kostelník zapisující tyto údaje byl očitým svědkem pohřbu a uvádí, že „potomně u samého hrobu zpívaná byla píseň, jejíž truchlivá melodie srdce pronikala“. Její název však neuvádí.⁸²

Na základě uvedených údajů můžeme předpokládat, že čeští literáti účinkovali nejen na různých **pohřbech**, zejména svých členů, ale účastnili se také většiny **procesí a poutí** pořádaných farním kostelem. O dalších příležitostech hudebních produkcí poskytují rámcové informace literátské knihy. Díky podrobnějšímu účetnictví bratrstva v letech 1703–1709 víme, že každoročně **na Boží hod Velikonoční** zpívali literáti – asi opět čeští – po jitřní mši „na velký věži“

---

⁷⁹ Nejstarší matrika zemřelých (1648-1705).

⁸⁰ *Kniha Počtův...* (1685-1733), fol. 9r.

⁸¹ *Notata...*, fol. 3v.

⁸² Nejstarší matrika zemřelých (1648-1705).

u radnice na náměstí velikonoční „písničky“.⁸³ Vzhledem k tomu, že příslušné finance byly za tento zpěv literátům začátkem 18. století vypláceny „dle obyčeje“, jednalo se zřejmě již o zvyk staršího data, pravděpodobně z konce 17. století. Protože stejnou položku nacházíme i v dalších dochovaných bratrských účtech od roku 1768 až do jeho zrušení,⁸⁴ byla tato tradiční hudební produkce bratrstvem udržována po celou dobu jeho existence a stala se nedílnou součástí oslav velikonočních svátků ve městě. Literáti zpívali na věži dokonce i po svém oficiálním zrušení v letech 1784–1785. Účet farního kostela pak musel tyto již neoprávněně vynaložené náklady do zabavených bratrských financí opět navrátit.⁸⁵

Někdy v období let 1709–1767 začali literáti při svých hudebních produkcích na věži používat svíčky. První záznam o nákupu 2 liber (1,12 kg) lojových svíček „při vzkříšení Páně“ pochází nicméně až z dochovaných bratrských účtů v roce 1768. Literáti za ně tehdy zaplatili 27 krejcarů (13,5 krejcaru za libru).⁸⁶ Tato položka se pak v literátských účtech stále opakuje, skutečnost, že svíčky byly skutečně potřeba „na velkou Vjež“, se ale poprvé dozvídáme až v roce 1775.⁸⁷ Poslední nákup byl v tomto případě uskutečněn v roce 1783, další dva roky zpívali literáti na věži zřejmě již bez svíček.

2. 2. 3. Produkce v jiných městských kostelech

Účinkování literátů v městských řádových kostelech jezuitů a dominikánů je doloženo stejně sporadicky jako všechny jejich další produkce mimo farní chrám. I zde je hlavní příčinou nezpracovanost, popřípadě i neexistence pramenné základny.⁸⁸ Přes veškerou pramennou nezpracovanost je však téměř jisté, že farní literáti neúčinkovali o pravidelných nedělních „chorálních mších“ („Choral Messe“, z kontextu však vyplývá, že zde byly míněny spíše mše s českými zpěvy, které zaznívaly asi na místě zpěvů propria missae), konaných v dominikánském kostele sv. Vavřince. O těchto termínech zpívali totiž české zpěvy („die Böhmische Gesangl abgesungen“) tzv. literáti, jež ale neměli s těmi farními patrně nic společného. Tvořili totiž zřejmě jakousi hudební složku dominikánského růžencového bratrstva („die so genannte Litteraten bey der Klattauer Dominikaner

---

⁸³ Účetní záznamy o tom viz I. literátská kniha, fol. 93v-100v.

⁸⁴ II. literátská kniha, fol. 168rnn.

⁸⁵ *Kniha Počtův...* 1749–1790, účet roku 1785, fol. 332r.

⁸⁶ II. literátská kniha, fol. 168r.

⁸⁷ Tamtéž, fol. 187v.

⁸⁸ Zatímco pro jezuitské prostředí je jediným zdrojem informací tohoto typu diplomová práce Karla ČERNÉHO, *Jezuitská kolej v Klatovech na počátku 18. století ve světle deníkových zápisů ministrů koleje*, strojopis DP JČU České Budějovice 1999, nepublikováno, jež k našemu tématu přináší pouze nahodilé zmínky z období let 1701-1710, jakékoliv informace o literátských produkcích u klatovských dominikánů zatím chybějí.

Bruderschafft oder Cantores“), přičemž se na ně jinak vztahovaly všechny povinnosti („alltäglich einen Rosencrantz offentlich mit andern Brüder und Schwester gebettet haben“) a práva členství v tomto bratrstvu.⁸⁹ Vzhledem k celkově slušným vztahům všech tří církevních institucí ve městě však nelze občasně produkce farních literátů u otců dominikánů zcela vyloučit.

Diarium jezuitské koleje uvádí v období let 1701-1710 přítomnost literátů v jezuitském kostele Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce výslovně pouze jednou, a to na svátek sv. Jana apoštola a evangelisty 27. prosince roku 1709, kdy „od Božího hrobu zněl při první mši český zpěv literátského bratrstva“.⁹⁰ Jednalo se zde tedy asi o příležitostné produkce, které nebyly nijak pravidelné a musely být tedy asi vždy zvlášť sjednávány. Není jisté, zda se literáti podíleli na výpomocích při provozování liturgické hudby během gymnaziálních prázdnin vždy v září a říjnu, kdy byli nezřídka najímáni hudebníci farního kostela v čele s kantorem.⁹¹ Vztahy literátů s jezuitskou kolejí však asi byly celkově velmi dobré. Dokládá to i fakt, že o Vánocích roku 1706 jezuité poslali „českým kantorům“ (tj. míněno asi zpěvákům českého literátského kůru) po jednom kapru, zřejmě také jako odměnu za nějakou předchozí hudební produkci či výpomoc.⁹²

2. 3. Repertoár, zpěvní knihy a kancionály

Klatovští literáti o své zpěvní knihy vždy starostlivě pečovali, v 17. a 18. století je uchovávali na kůru farního kostela („libri in choro“), kde pro tento účel pravděpodobně měli nějaké skříně.⁹³ Mnohé z těchto knih jsou dnes deponovány v Okresním muzeu Klatovy a jako jediné mohou vypovídat o repertoáru klatovských literátů a jeho struktuře.⁹⁴ I když ve většině z nich není

---

⁸⁹ Informace o dominikánských „literátech“ viz dopis klatovského dominikánského expriora P. Gregoriusa Gatzka (Žáčka) městskému magistrátu v Klatovech, psaný 27. listopadu 1788 v souvislosti s rušením bratrstev. Expriorem užitě označení „litteraten...oder Cantores“ nicméně dokládá, že v české kulturní tradici bylo označení *literát* po jejich třisetleté existenci plně ztotožňováno s pojmem „kostelní zpěvák“. In: Fond Náboženská bratrstva (NB) VIII/9, SÚA Praha.

⁹⁰ *Diarium*, fol. 116, cit. in: K. ČERNÝ, *Jezuitská kolej*, s. 67. Můžeme předpokládat, že tato zaznamenaná produkce českého literátského kůru u jezuitů nebyla jediná.

⁹¹ Karel ČERNÝ na základě deníkových zápisů popisuje vyjednávání jezuitských představených s kantorem farního kostela o zajištění liturgické hudby v této době, při nichž nebyla nouze o handrkování a drobné konflikty. (Viz tamtéž, zejména s. 108n).

⁹² *Diarium*, fol. 81, cit. in: K. ČERNÝ, *Jezuitská kolej*, s. 66.

⁹³ I. literátská kniha, fol. 36r.

⁹⁴ Hudební rukopisné kodexy zde uložené byly vypsány in: J. BUŽGA – J. KOUBA – E. MIKANOVA – T. VOLEK, *Průvodce*. V zápise o Klatovech na s. 108n, pořízeném J. Bužgou v letech 1966-1967, však počet a specifikace těchto rukopisných památek neodpovídá zcela současnému stavu zjištěnému autorem tohoto příspěvku.

jejich majitel uveden, není příliš pravděpodobné, že by je v tehdejší době vlastnil někdo jiný než právě literáti. Platí to zejména o rukopisných knihách většího formátu, určených zjevně pro zpěv většího počtu lidí, z nichž některé mají dokonce graficky stejně řešenou vazbu jako obě knihy literátského bratrstva. Zatímco u knih ze 16. století již byla repertoárová analýza provedena,⁹⁵ rukopisné hudební prameny ze 17. století na ni teprve čekají.⁹⁶

Předpokládáme, že přinejmenším do poloviny 17. století převažoval u klatovských literátů stejný repertoár jako na přelomu 16. a 17. století. Zdá se, že klatovští literáti se strukturou svého repertoáru výrazně nevymykali obecnému vývoji v českých zemích. Zásadnější hudebně stylové posuny v jejich repertoáru lze předpokládat nejdříve během šedesátých let 17. století.⁹⁷ O tom, že literáti používali své starší zpěvní knihy z předbělohorského období přinejmenším v první polovině 17. století, nevypovídají pouze již zmíněné cenzorské zásahy v kancionálu z roku 1560, ale také různé vpisky v dalších knihách. V kancionálu z roku 1590 (*Kancionál literátského kůru v Klatovech ze století 16.*) je například zápis datovaný rokem 1636,⁹⁸ nedatovaná zpěvní kniha, pocházející asi z přelomu 16. a 17. století a obsahující mešní ordinária a česká i latinská officia pro významné svátky, v sobě skrývá dodatečně a jinou rukou vepisované skladby z let 1639-1659.⁹⁹ Přinejmenším v této době, pravděpodobněji ale ještě v několika pozdějších letech byla tedy tato kniha jednoznačně používána. Velmi pravděpodobně je také používání souboru osmi hlasových knih z období let 1585-1605, stejně jako zpěvníku z roku 1587 (*Kancionál literátského bratrstva ze 16. století*), během první poloviny 17. století. Existuje hypotetická možnost, že bratrstvo v této době užívalo ještě jeden zpěvník. Mohl by se totiž skrývat za „jednou knihou pergamenovou“, kterou bratrstvo 15. listopadu 1708 prodalo „varhanáři z Planý“ za 13 zlatých

---

⁹⁵ Viz zejména práci K. BRABCE *Hudební památky* a seminární práci o literátských hlasových knihách V. ASCHENBRENNERA.

⁹⁶ Prameny byly podrobeny prozatím pouze zběžné prohlídce za účelem tohoto předkládaného příspěvku.

⁹⁷ Jiří Sehnal předpokládá tezaurování starého předbělohorského repertoáru u literátských bratrstev do sedmdesátých let 17. století. In: J. SEHNAL, *Pobělohorská doba*, s. 178.

⁹⁸ K. BRABEC, *Hudební památky*, s. 10.

⁹⁹ Kniha je bez názvu, deponována v OM Klatovy, sign. RK 75. Většina datovaných zápisů je na konci označena signaturou „G. G. K.“, popř. „G. G. Kralo“. Jedná se o měšťana Jiřího Kralovického, v období třicetileté války člena městské rady. O jeho činnosti na kostelním kůru nebo mezi literáty však není dosud nic známo. Zápis „Auto. G. Kralowiczky“ z 15. prosince 1650 na konci „Et in terra Při vtělení Syna Božího“ prozrazuje, že J. Kralovický byl i kompozičně činný. Na začátku této skladby je navíc údaj o jejím sepsání: „Conscriptum in Festo S. Nicalis 14. Decemb. 1647. G. G. K.“ Potvrzení nebo vyvrácení nabízející se hypotézy Kralovického autorství i u dalších šesti jím podepsaných skladeb v knize teprve čeká na odbornou analýzu (zpěvní kniha, sign. RK 75, fol. 91v-92v).

12 krejcarů, zřejmě na materiál.¹⁰⁰ Poměrně přesvědčivým argumentem hovořícím pro zpěvní knihu je látka, z níž byla zhotovena. Pergamen zároveň napovídá i o větším stáří knihy, možná přibližně stejném jako u kancionálu z roku 1560. Její poměrně stále ještě vysoká prodejní cena dovoluje předpokládat, že se asi jednalo o knihu větší velikosti, jež mohla být také zdobená. Prakticky jediná dnes známá literátská kniha, ze které se po roce 1620 prokazatelně již nezpívalo, byl nejstarší známý zpěvník klatovského bratrstva vůbec, latinský graduál z roku 1537. Dosvědčují to neprovedené cenzurní rekatolizační zásahy v tomto zpěvníku.

Složení repertoáru literátů do šedesátých let 17. století nedoznalo tedy oproti období před rokem 1620 podstatnějších změn. Jádrem jednohlasého repertoáru tvořily české překlady chorálních zpěvů ke mši, kromě částí ordinaria missae také proprium missae. Tyto zpěvy byly doplněny českými překlady hymnů a českými písněmi. Důležité repertoárové komplexy tvořily české rorátní zpěvy na všechny dny týdne a zpěvy k liturgii svatého týdne v čele s pašijemi.¹⁰¹ Vícehlasý repertoár sestával vlastně z textově totožných nebo velmi podobných útvarů, ale převážně v původní latinské podobě. Krom ordinaria a propria missae zde byly zastoupeny i roráty a různé motetové skladby. Nechybělo také několik vícehlasých úprav českých písní.¹⁰²

Stylová změna repertoáru literátů v šedesátých nebo sedmdesátých letech 17. století se závažněji nedotkla tradice literátského zpěvu rorátů, trvající již od 16. století. Dva dochované rorátní zpěvníky z tohoto období svědčí o tom, že tato tradice byla neobyčejně silná. První z nich byl pořízen již v roce 1648, vznik druhého datován není. Tento rorátník však obsahuje ojedinělý doklad jeho užívání literáty, a to dokonce v posledním období existence bratrstva. Na úvodních deskách je uveden zápis z 3. května 1776 o vstupu Františka Dobrohrušky do literátského bratrstva.¹⁰³ Podle inventáře rušeného bratrstva vlastnili tehdy literáti ještě další dva rorátníky („Roratesangbücher“). Stejně tak zřejmě pokračovala tradice literátského zpěvu pašijí na velký pátek. Dokladem toho je dochovaná zpěvní kniha s pašijemi zřejmě z 18. století.

Průnik nového stylu do literátského repertoáru znamenaly zřejmě až nové barokní kancionálové tisky. Nejstarším v Klatovech dochovaným zpěvníkem tohoto typu je druhé vydání *Českého kancionálu* jezuita Václava Matěje Šteyera

---

¹⁰⁰ I. literátská kniha, fol. 98r.

¹⁰¹ Bližší údaje o jednohlasém repertoáru literátů viz K. BRABEC, *Hudební památky*, s. 9n, 137 nn.

¹⁰² Bližší údaje o vícehlasém repertoáru literátů viz V. ASCHENBRENNER, *Literátské bratrstvo v Klatovech 16. století*, s. 20 nn.

¹⁰³ „Anno 1776 dne 3. May přijat jsem na kůr mezi pány literáty František Dobro Hruška“. Dobrohruška nahradil ve funkci servusa se skandálem odešlého Jana Zachystala (Protokoly ze zasedání městské rady N 53, fol. 121-122, 134, SOkA Klatovy, AM Klatovy, č. i. 79). Nevíme, zda klatovští literáti vlastnili i starší barokní kancionálové tisky (např. Michnovy kancionály, aj.). Jisté je pouze, že v době svého zrušení bratrstvo tyto kancionály ve svém inventáři nemělo.

z roku 1687.¹⁰⁴ Vepsaný text písně k Panně Marii Klatovské je jednoznačným důkazem toho, že kancionál byl ve své době zakoupen skutečně pro Klatovy. Do současné doby se v Klatovech dochovaly další dva zjevně mladší exempláře Šteyerova kancionálu, u nichž však chybějící počáteční stránky nedovolují bez podrobnější analýzy určit dataci vydání.¹⁰⁵ Pakliže patřily tyto tři kancionály literátům, což je nanejvýš pravděpodobné, mohly by se v bratrském inventáři z let 1784 a 1785 skrývat za třemi procesními zpěvníky („Prozessionsgesangbücher“). Tento popis dokládá způsob použití barokních kancionálů v Klatovech. Zde stejně jako v ostatních lokalitách srovnatelného významu byla česká duchovní píseň provozována zejména mimo chrámové prostory při různých poutích a procesích.

Ze 17. nebo 18. století pocházely dnes již nedochované tři pohřební zpěvníky („3 Gesangbücher zu den Begräbnissen“). Jediná zmínka o nich je v bratrském inventáři z poloviny osmdesátých let 18. století, zpěvníky po odprodání v dražbě navždy mizí z povrchu zemského. Předpokládáme, že tyto zpěvníky byly bratrstvem pořízeny v souvislosti s jeho zvýšenou orientací na posmrtný život a vše, co s tím souviselo, včetně náležitého hudebního doprovodu pohřebních obřadů. Není vyloučeno, že obě písně, jež zazněly na pohřbu Petra Bianco v roce 1700 (viz výše), byly zapsány právě v těchto zpěvnících.¹⁰⁶ V každém případě se literátské pohřební zpěvníky řadily jistě rovněž k nové stylové vrstvě, stejně jako Šteyerovy kancionály. Klatovští literáti však disponovali i novějšími kancionálovými tisky. Do dnešní doby se v Okresním muzeu Klatovy dochoval jeden exemplář tištěného kancionálu Jana Josefa Božana *Slaviček rájský* (1719), který bezpochyby pochází z literátského prostředí. Na jeho titulní straně je totiž připsáno, že tento kancionál byl „darován od pana Antonína Honzátko, měšťenína kraj[ského] města Klatov a spolku literáta“.¹⁰⁷ Lze předpokládat, že v literátském inventáři se tato zpěvní kniha skrývá pod označením „ein kleines Gesangbuch“. Rovněž s tištěným kancionálem Karla Václava Holana Rovenského *Capella Regia musicalis* (1693) byli klatovští literáti obeznámeni, byť jej asi

---

¹⁰⁴ OM Klatovy, sign. BN 196, č.p. 21 289. Blíže o Šteyerově kancionálu viz Jaroslav BUŽGA, *Český kancionál M.V. Šteyera, I. a II. vyd.*, DP Praha 1953, strojopis.

¹⁰⁵ OM Klatovy, sign. (1.) BN 123, č.p. 21 287, (2.) BN 125, č.p. 21 290.

¹⁰⁶ Nejstarší matrika zemřelých (1648-1705).

¹⁰⁷ O klatovském měšťanu Antonínu Františkovi Honzátkovi toho dosud mnoho známo není. Nevíme ani, kdy vstoupil do řad literátů, neboť je uveden pouze na seznamu nově přijatých členů na začátku druhé knihy (fol. 3v). Rovněž Vančurova monografie jej uvádí pouze v letech 1735-1736 jako pomocníka radního písaře (J. VANČURA, *Dějiny někdejšího král. Města Klatov* II/2, s. 1108). Věnování kancionálu literátskému bratrstvu byl tehdy od Honzátko významný počín, neboť kancionálové tisky byly poměrně drahé. Další osudy kancionálu po jeho prodeji jsou nejasné až do roku 1860, kdy jej do sbírky hudebnin děkanského kostela získal tehdejší regenschori Mansvet Klička.

nevlastnili.¹⁰⁸ V nejstarším dochovaném Šteyerově kancionále (21687) je totiž opsána Rovenského píseň *Spanilá Archi holubički*, již tehdy známá a v Klatovech zřejmě oblíbená.¹⁰⁹

Na základě právě zjištěných skutečností se nyní pokusme interpretovat zápis o literátských kancionálech v rámci bratrského inventáře z let 1784 a 1785.¹¹⁰ Bratrstvo tehdy vlastnilo krom velkého pergamenového kancionálu z roku 1560 dalších 24 kancionálů, jež jsou v inventáři specifikovány velmi povrchně, spíše podle jejich vzhledu než dle obsahu. O celkové situaci při rušení bratrstva vypovídá i fakt, že vzácný kancionál byl prodán hluboko pod svojí odhadní cenou (24 zlatých) za pouhých 8 zlatých, podobně dopadly i zbylé zpěvníky, za něž se dohromady (!) utržilo pouhý jeden zlatý. Odhadní cena byla přitom 4 zlaté 12 krejcarů.

Odhadci přitom literátské kancionály popsali takto: pod číslem 9 je uveden „großes Cancional Buch in weißen leeder gebunden, mit Metal beschlagen und auf großen Pargamen geschrieben mit bildern“. Beze vši pochyby se zde jedná o kancionál z roku 1560. Jeho rozměry 58x38 cm se staly východiskem pro relativní porovnání velikosti ostatních zpěvníků. Pod číslem 10 jich takto bylo uvedeno hned pět, „Ein mittlmassiges und 4 St. kleinere d^{eto} von Papier“, s celkovou odhadní cenou 2 zlatých 30 krejcarů. Předpokládáme, že „středním“ zpěvníkem by mohla být nejstarší kniha literátů, jejich latinský graduál z roku 1537 o rozměrech 41,5x29 cm, psaný na papíru. Za „menšími“ zpěvníky by se mohly skrývat oba zpěvníky z let 1587 (*Kancionál literátského kůru v Klatovech ze 16. století*, 31x20 cm) a 1590 (*Kancionál literátského kůru v Klatovech ze století 16.*, 31,5x20,5 cm), dále snad kniha obsahující mešní ordinária, propria a vpisky Jiřího Kralovického z let 1639-1650 (32x20,5cm) a pašijový zpěvník zřejmě z 18. století (31x19,5 cm). Položka číslo 10 obnáší „Rorate Gesangbücher 2 grössere und 2 kleinere“, tedy čtyři rorátníky v odhadní ceně jednoho zlatého. Do současné doby máme k dispozici podle rozměrů asi pouze ty „větší“: starší rorátník z roku 1648 (40,5x30cm) a rorátník s Dobrohruškovým vpiskem z roku 1776 (51x34,5cm), „menší“ rorátníky jsou dnes již ztraceny. Stejný osud potkal i Božanův kancionál, který byl pod inventárním číslem 12 označen jako „ein kleines Gesangbuch“ (měl rozměry 31x21 cm) a posléze vydražen za velmi nízkou cenu 6 krejcarů. „Kleinere Processions Gesangbücher“, celkem tři kusy pod číslem 13, které byly odhadnuty celkem na 9 krejcarů – tedy přibližně kus za 3 krejcare – jsou zřejmě totožné se třemi dodnes dochovanými exempláři Šteyerova kancionálu. Inventářové číslo 14, tři kusy „Gesang bücher zu den Begräbnüssen“, jsou dnes ztraceny rovněž.

¹⁰⁸ Možnost jeho prodání, ztráty či vyřazení (z hudebně stylových důvodů?) ještě před konečnou dražbou literátského majetku v roce 1785 však nelze zcela vyloučit.

¹⁰⁹ Exemplář Božanova *Slavička rájského*, uchovávaný v OM Klatovy nepochází z Klatov. V polovině 19. století patřil učiteli farní školy u sv. Tomáše v Praze na Malé Straně.

¹¹⁰ SÚA Praha, fond NB VIII/9, uveřejnil také K. KONRÁD, *Dějiny posvátného staročeského zpěvu*, s. 319. Konrád uvádí sice počet kancionálů 25, ale tento počet nesouhlasí s údaji v inventáři.

Vzhledem k jejich odhadní ceně – rovněž 9 krejcarů – předpokládáme i v tomto případě, že šlo zřejmě o barokní tisky. Stejný osud potkal také většinu zpěvních knih poslední položky literátského inventáře, týkající se zpěvníků. Pod číslem 15 je uvedeno „verschiedene klein und grossere alt, und theils zerrissene Gesangbücher“, celkem osm kusů. Vzhledem k jejich stavu byla odhadní cena spíše symbolická, celkem 18 krejcarů. Zde jsou prakticky veškeré pochybnosti vyloučeny, jedná se o komplet hlasových knih z období let 1585-1605. S výjimkou velkého pergamenového kancionálu z roku 1560, jež zakoupila obec, není další osud ostatních zpěvníků znám do té doby, než se dostaly do sbírek Okresního muzea Klatovy.

Zatímco písňový repertoár literátů lze na podkladě dochovaných zpěvníků alespoň částečně rekonstruovat, strukturu figurálního repertoáru latinského kůru po stylovém přelomu v šedesátých a sedmdesátých letech 17. století nelze dnes zjistit vůbec. Jakákoliv tvrzení se tedy nutně pohybují na poli analogických hypotéz. Z bratrských *Statut* a jejich požadavku dbání posloupnosti nástupů hlasů („po kom místo, hlas na tie přichází“)¹¹¹ můžeme pouze usuzovat na obecně polyfonní charakter tehdejšího repertoáru klatovských literátů. Dokládala by se tím značná podobnost s repertoárem profesionálních chrámových hudebníků té doby, v němž tehdy (počátkem osmdesátých let 17. století) převládaly polyfonní kompozice tzv. benátského stylu. Na další podrobnosti o repertoáru klatovského kůru a jeho vývoji během 18. století však musíme rezignovat. Určité srovnání by snad mohlo poskytnout literátské bratrstvo v Plzni, o kterém je známo, že získávalo do svého archívu hudebnin mešní kompozice a offertoria.¹¹² Podle zpráv, jež obsahují *Notata*, klatovský latinský kůr v 18. století pro své mešní produkce figurálního charakteru během roku tyto kompozice potřeboval. Krom různých requiem provozovaných při zádušních mších za spolubratry nejsou v repertoáru klatovských literátů vyloučeny ani další kompoziční druhy, jako nešpory na velké svátky apod. To, že v inventářích z poloviny osmdesátých let 18. století nejsou tyto hudebniny uvedeny, nemusí nutně znamenat, že je bratrstvo neprovozovalo. Shánění a opisování hudebnin nebylo tehdy vůbec snadnou a levnou záležitostí, a tak není vyloučeno, že tento úkol mohl mít na starost přímo kantor jako vedoucí latinského kůru a hudebniny se tak nestaly přímo literátským majetkem. Zjistit, kdo hradil náklady s opisováním spojené, není v současné době možné. Dobový zvyk navíc velel uvádět v oblasti figurální hudby neustále nový repertoár a provedené skladby nebyly většinou již nikdy reprízovány. Notový materiál s provedenými skladbami mohl být tedy jednoduše likvidován, aby se uvolnilo místo pro další opisy.¹¹³

---

¹¹¹ I. literátská kniha, fol. 5r., druhý bod *Statut*.

¹¹² K. KONRÁD, *Dějiny posvátného staročeského zpěvu*, s. 337.

¹¹³ Blíže o této praxi viz Jiří ŠTEFAN, *Hudba v katedrále v období baroka*, in: Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jaroslav POLC, *Pražské arcibiskupství 1344-1994*, Praha 1994, s. 197 nn, zejména s. 203.

2. 4. Instrumentář

O existenci nástrojového doprovodu literátských hudebních produkcí nás nepřímo informuje již literátský sekretář Mag. Daniel Voříšek ve svých *Declicatoriích*. Jím popisovaný stav je možné datovat ještě před obnovu bratrstva 1681. Podle Voříškem uvedených informací měli tedy klatovští literáti instrumentální doprovod již asi někdy od druhé poloviny 17. století.¹¹⁴ *Declicatoria* nepřímo hovoří o nástrojích strunných,¹¹⁵ podle tehdejšího tzv. benátského kompozičního stylu můžeme předpokládat, že zde byly disponovány zejména skupiny hlubších nástrojů, především viol. Používání žesťů, nejspíše pozounů, můžeme předpokládat rovněž, byť není doloženo. Jakékoli další informace o literátském instrumentáři a jeho vývoji, stejně tak jako o instrumentalistech však chybějí.

Údaje o přijetí houslisty pana Františka Antonína Kociána roku 1697 a o literátském příspěvku 5 zlatých na plat prvního houslisty o století později jsou pak bohužel jediné konkrétní informace o instrumentální složce bratrských produkcí. O případné existenci souboru hudebních nástrojů v majetku klatovského literátského bratrstva, který by byl na náklady bratrstva průběžně opravován a obměňován, není nikde v pramenech zmínka. Není sice vyloučeno, že hudební nástroje v majetku zdejšího bratrstva být mohly, ale stejně možné je i to, že se nástroje nacházely v soukromém vlastnictví jednotlivých instrumentalistů. Prakticky jediné v literátských knihách zmíněné nástroje byly zřejmě majetkem kostela. Při konvokaci dne 27. února 1686, na které bylo rozhodnuto o stavbě nových varhan, se probíraly i možnosti nahrazení již starého nástroje, dokud se situace nevyřeší. Ze zápisu vyplynulo, že literáti měli v té době v kostele k dispozici ještě varhanní pozitiv, i když již opravovaný a asi ne v nejlepším stavu. V nejhroším případě bylo možné přinést dokonce regál, používaný asi převážně při poutích a procesích.¹¹⁶ Regál byl tedy deponován mimo kostel, zřejmě na faře.

2. 5. Nešvary běžného hudebního provozu

Běžné hudební fungování bratrstva je v pramenech reflektováno pouze v náhodných zápisech o jednotlivých přestupcích a následných napomenutích členů. V úvodních kapitolách tak nacházíme rozličná varování členů kůru před

---

¹¹⁴ V rámci líčení vnitřní krize se Voříšek rozepisuje o „červem zvrtných Instrumentech“. Popisuje, jak „Instrumenta a rozliční nástrojové všelijaké hudby porušení berou“. (I. literátská kniha, fol. 1v).

¹¹⁵ Dle Voříška trpí „Musica (...) buď skrze nedostatek strun, neb scházení hlasův, neb jich Concordantí“. (tamtéž, fol. 1v).

¹¹⁶ „Propositum ratione Positivi antiqui iam reparati, quod ac frequentissime mutationem patiatur (...) cum periculum sit, ne aliquando in summa solennitate, et forte sub medio sacri cogantur regale assumere“ (tamtéž, fol. 36r.).

porušováním zásad správného zpěvu a upozornění na možné postihy z toho plynoucí. Snaha eliminovat tyto prohřešky vycházela zcela jistě z konkrétních případů, jež byly v prostředí klatovských literátů aktuální. Reálný obraz bratrstev byl totiž většinou poněkud jiný, než jak se dozvídáme z různých bratrských statut a regulí. Ty měly spíš sloužit členům za příklad, popisovat reálný obraz života v bratrstvu nebylo jejich úkolem.¹¹⁷ Běžný provoz literátských bratrstev byl proto vzhledem k obrazu líčenému ve statutech a jinde těchto prohřešků a nešvarů plný a klatovští literáti se svými hudebními produkcemi nebyli žádnou výjimkou.

Mnoho těchto nešvarů v hudební interpretaci popisují hned úvodní kapitoly první literátské knihy, zejména Voříškova *Declicatoria* a *Statuta*, jež zřejmě vycházejí ze stavu před revitalizací bratrstva počátkem osmdesátých let 17. století. Voříšek uvádí značné problémy s koordinací jednotlivých hlasů při provozování figurální hudby („sotva tři, čtyry hlasové v kůru (...) se srovnávají a bratrsky snášeti nemohli“),¹¹⁸ *Statuta* požadují hned ve svém druhém bodu týkajícím se způsobu zpěvu jeho střídmost a střízlivost („Střídmosti ve všem uživej, k spievu přicházej střízlivej“). Špatná koordinace figurálních hlasů se projevovala především jejich nepřesnými nástupy v polyfonní sazbě („Vážnost, uctivost při tom vedle (podle) posloupnosti po kom místo, hlas na tie přichází, pozor dej“),¹¹⁹ svůj díl na tom měla jistě i nepozornost a celková nedbalost zpěváků („Neb nevědět, co se činí, začátku ani skonání, v tom jest nedbalost, nevážnost svého zisku“).¹²⁰ *Statuta* se dále snažila postihnout prohřešky svých členů proti kultivovanosti hlasového projevu, jež měly za následek pouze ostudu v městské obci („... nemieň hlasu, jak se líbí, nedojdeš hanby, pochyby“).¹²¹ Hned na první konvokaci (1681) byl v tomto směru napomínán literátský altista pan Ludvík Pellar, „aby hlasu / jak obyčej má (...) / nemutíroval, pod budoucím trestáním“.¹²² Napomenutí se opakovalo na další konvokaci roku 1684, na které byla kritizována i Pellarova docházka na kůr: „P. Ludvík Pellar má se napomenouti, jedné aby kůru pilnější byl, zadruhé aby spěvem svým tak Pánu bohu sloužil, aby z něho jiní [bratři] pohoršení, [z jeho] v spěvu paturbírování [neměli] a zatřetí lidé poslouchající [aby] scandalisirování nebyli“.¹²³ O postihu svého spolubratra však sekretář v zápisech nic nevypovídá. Pellar je zároveň jediným literátským zpěvákem, jehož zpěv je v knihách kritizován.

---

¹¹⁷ O vztahu bratrských regulí a reálného života ukazuje na problematice náboženských bratrstev Jiří MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva*, s. 71 nn.

¹¹⁸ I. literátská kniha, fol. 2r.

¹¹⁹ Tamtéž, fol. 5r, druhý bod *Statut*.

¹²⁰ Tamtéž, fol. 5v, čtvrtý bod *Statut*.

¹²¹ Tamtéž, fol. 5r, druhý bod *Statut*.

¹²² Tamtéž, fol. 33v.

¹²³ Tamtéž, fol. 34r.

Větší problémy než s kvalitou svých hudebních výkonů mělo klatovské literátské bratrstvo s dochvilností svých členů a jejich docházkou na bratrské hudební produkce vůbec. Zmínky kritizující „frequentírování“ bratrů na kůr se v knihách neomezují pouze na úvodní ustanovení, ale opakovaně se vyskytují v konvočních zápisech. Již desátý bod *Statut* vyhrožuje postihy za absence a pozdní příchody na literátské hudební produkce o nedělích a svátcích. Po dvojnásobném napomenutí hrozila nedbalcům pokuta, a když ani to nepomohlo, byli potupně vyhozeni z kůru a z matrik vymazáni.¹²⁴ Největší potíže činila klatovským literátům zřejmě včasná docházka na ranní zpěv rorátů v adventní době. *Statuta* neváhají připomenout, že toto ranní vstávání rozhodně slouží každému bratru ke cti a je hodné úcty všech ostatních.¹²⁵ Pellar však nebyl sám, kdo měl problémy s včasnou docházkou na kůr. „Vzáctné napomenutí (...) strany raniho spěvu ve dni sváteční a nedělní“ pronesl ke všem členům bratrstva při svém zahajovacím proslovu na konvokaci v roce 1684 děkan Jan Vojtěch Stodlar. Požadoval, aby „se od p. litterátův tím plněji [pilněji] vykonával“.¹²⁶ Předpokládáme, že v těchto prohřešcích některých členů doznávaly nešvary v bratrstvu před rokem 1681 asi hojně rozšířené, které se však děkanovi a bratrskému vedení zřejmě podařilo poměrně brzy snížit na únosnou míru. Zápisy se totiž během dalšího půlstoletí o žádných podobných přestupcích nezmiňují. Problémy s docházkou se v řadách bratrských zpěváků začaly množit až koncem třicátých let 18. století. Zápis z konvokace konané roku 1738 obsahuje poměrně ostré napomenutí „všech těch, kteří na Kůr choditi povinni jsou“. Tehdejší bratrský servus Jan Princ obdržel příkaz předat všem těmto členům nařízení, „by budoucně svou povinnost pilněji a bedlivěji vykonávali“ pod hrozbou, že jinak „pro nedbalost jich k vymazání by přijíti mušeli“.¹²⁷ Podobné napomenutí, „aby taky na Kůr bedlivě páni literáti frequentírovali“, bylo učiněno na konvokaci roku 1745 v souvislosti s opětovným povolením každoroční bratrské merendy. Zřejmě jako následek zdoluhavého sporu představenstva s obcí o merendu byli bratři také ještě napomenuti, „by (...) uctivost se při tom (merendě – V. A.) observírovala“.¹²⁸

2. 6. Financování hudebních produkcí

Klatovští literáti se svým majetkem a trvalými příjmy z něj představovali ve městě značnou finanční sílu. Kromě financování vlastního spolkového života a

---

¹²⁴ Tamtéž, fol. 7v., desátý bod *Statut*.

¹²⁵ „Když jsou Rorate ranního jitra Adventu zimního, účta cho[u]lostivá všem jest, však v tom jejich pěkná jest čest, nedáti se lenivostí anebo nestřízlivostí přemoci“. Tamtéž, fol. 7r, devátý bod *Statut*.

¹²⁶ Tamtéž, fol. 34r.

¹²⁷ II. literátská kniha, fol. 23v.

¹²⁸ Tamtéž, fol. 25v.

nákladů na své hudební produkce podporovali částečně i hudební profesionály sloužící na kůru děkanského kostela. Do vlastních řad vyplácelo bratrstvo ze své pokladny zřejmě členům českého kůru pravidelně každý rok za zpěv „velikonočních písniček“ na městské věži o Božím hodu velikonočním částku 30 krejcarů. Tato suma byla vyplácena asi již od druhé poloviny 17. století, ale je doložena až v kompletně zachovaných účtech bratrstva let 1703-1709, kde je však vyplácena již „dle obyčeje“.¹²⁹ Vyplácena byla tato částka až do roku 1785, za období 1784-1785, kdy bylo bratrstvo již oficiálně zrušeno, však musel tyto náklady zpětně uhradit kostelní důchod.¹³⁰ Podobná byla situace s platem za zpěv rorátů. Zde činila finanční kompenzace pravidelně 6 zlatých. Literáti obojího kůru dostávali za své celoroční hudební produkce ještě navíc o Vánocích ke Štědrému večeru kapry. Z účtů let 1703-1709 víme, že jich bratrstvo ročně nakupovalo jeden centnýř za 7, po zdražení od roku 1707 za 8 a od roku 1709 dokonce za 9 zlatých. Kapry nakupovalo bratrstvo až do svého zrušení, naposled v roce 1783 to byly dva a tři čtvrtě centnýře kaprů za cenu 9 zlatých, takže celková suma činila 24 zl. 45 kr.

Výdaje literátského bratrstva na instrumentální hudbu nejsou až na ojedinělé údaje vůbec známy. Z druhé poloviny padesátých let 17. století (po 1655) pochází jediná informace o literátském platu varhaníka. Roční plat tehdejšího varhaníka Jana Jakuba Teplického čítající 5 zlatých zde figuruje jako již delší dobu zavedený, i když musí být momentálně pro materiální nouzi bratrských financí nahrazen zapůjčením chmelnice o ročním výnosu dvou kop míšeňských (tj. místo 300 dostával Teplický pouhých 140 krejcarů). Zdá se tedy, že varhanický plat 5 zlatých byl literáty vyplácen jistě v první polovině 17. století, ne-li dříve, a předpokládáme, že po stabilizaci finanční situace bratrstva byl tento plat obnoven v původní výši. Překvapí proto, že výdaje na něj nejsou zaznamenány ani v účtech z let 1703-1709, ani z poloviny osmdesátých let 18. století. Jediným, i když ne zcela uspokojivým vysvětlením této skutečnosti by mohl být fakt, že varhaníky z vlastních řad klatovské bratrstvo odděleně nevyplácelo – Teplický vstoupil do bratrstva až roku 1659 – ale tím by se zcela vymykalo z dobových zvyklostí. V účtech za období 1703-1709 a stejně tak 1768-1785 chybějí rovněž jakékoli položky na financování instrumentální složky. I v tomto případě se asi jednalo o členy bratrstva, kteří tedy vypláčení nebyli.

Bratrstvo se staralo o zajištění varhanní hudby v kostele také jinak. Dokázalo se přitom postarat i o plynulé finanční zajištění osob, které nebyly přímo pod bratrským platem. V knihách je uveden příklad z konvokace v roce 1684, kdy bylo rozhodnuto, aby se „v příčině kalkanta služby“, která byla zjednávána obcí, na radnici náležitě dojednalo, „aby se jemu též z důchodu obecního platilo“.¹³¹

---

¹²⁹ Tyto účty jsou v první knize, fol. I/90r.-102r.

¹³⁰ *Knihá počtův...* (1749–1790), fol. 332r.

¹³¹ I. literátská kniha fol. 35v, 19. bod konvokace.

Až do roku 1783 nevíme o možném vyplácení instrumentalistů bratrstvem vůbec nic. Teprve v tomto roce začal bratrský důchod vyplácet částku 5 zlatých jako příspěvek na plat prvního houslisty („fidicena“).¹³² Tato změna byla důsledkem rozhodnutí městerského purkmisterského úřadu o zastavení vydávání ročního deputátního platu na penězích, „na obilí a jiných věcech“ kostelním služebníkům („salaristům“). Všichni tito služebníci (nazývaní „choralisté“) byli 26. března 1783 předvoláni na radnici před radou ustavenou komisí, aby mohl být jejich deputát převeden na peníze. Na radnici přišli varhaník Ambrosius Wertich, „officiales scholae“ Jan Flaška („Rector Chori“) a František Kratochvíle, dále první houslista Dominik Engelbert, dva věžní („turneři“), kalkant a zvoníci farního kostela. Celkové roční výdaje na ně byly vyčísleny na 287 zlatých 38 krejcarů 3 denáry a církevní (zároveň i literátský) početvedoucí Karel Antonín Volšanský, jenž byl na radnici také přítomen, dostal od komise příkaz, aby tuto sumu všem kostelním služebníkům napříště vyplácel z církevních rent. Vzhledem k tomu, že důchod děkanského kostela „pro velké roční vydání v ničemž nápomocen býti [ne]může“, byla tato částka rozdělena mezi jiné kostelní důchody. Na literáty takto vyzbylo financování deputátního platu prvního houslisty Dominika Engelberta, avšak vzhledem k tomu, že bratrstvo bylo hned v příštím roce zrušeno, dostal houslista tento plat pouze jednou. Volšanský byl na základě nařízení zemského gubernia ze 30. listopadu 1785 povinen převést tento plat (stejně jako u bratrstva Božího Těla plat „Rectora Chori“) na jiné církevní počty proporčně podle jejich majetku.¹³³

Vedoucí funkce intonisty v českém kůru nebyla zřejmě zpočátku finančně oceňována, alespoň v účtech let 1703-1709 není (na rozdíl např. od kantora a rektora) plat intonisty vůbec uveden. První zmínka o vyplácení této funkce je až z roku 1745, kdy Tadeáš Müller, „by 1 zl. ut Intonista se jemu placidiroval utivě žádal, čemu i také přistoupeno je“.¹³⁴ Nevíme, zda byli jeho předchůdci také nějakým způsobem honorováni. V roce 1757 byla tato „stance“ tehdejšímu intonistovi Tadeáši Müllerovi z „ohledu jeho p[í]lného na kůr frequentírování“ zvýšena o dva zlaté na celkovou sumu tři zlaté.¹³⁵ Touto částkou byla intonistická funkce oceňována v nezměněné výši po celou druhou polovinu 18. století až do zrušení bratrstva,¹³⁶ a to až do roku 1785. Stejně jako u ostatních uvedených platů za hudební produkce musel i zde kostelní důchod za poslední dvě léta vše zpětně doplatit.¹³⁷

---

¹³² K. KONRÁD, *Dějiny posvátného staročeského zpěvu*, s. 319.

¹³³ SÚA Praha, fond NB, VIII/8.

¹³⁴ II. literátská kniha, fol. 25v.

¹³⁵ I. literátská kniha, fol. 109r.

¹³⁶ K. KONRÁD, *Dějiny posvátného staročeského zpěvu*, s. 319.

¹³⁷ *Knihy počtův...* (1749-1790), fol. 332r.

Pravidelně největší částky vydávala bratrská pokladna na platy „officialů scholae“, tedy školního kantora a rektora. Jeho výše činila dohromady pro oba 12 zlatých, každý z nich dostával od literátů ročně po 6 zlatých. Tento plat byl z bratrské pokladny vyplácen na základě rozhodnutí městské rady a pana děkana z 10. prosince 1703.¹³⁸ Rada s děkanem tak reagovali na kantorovu a rektorovu žádost z 22. října o zvýšení platu z „ohledu nynějších těžkých časů“. ¹³⁹ Tento příspěvek k jejich platu byl vydáván z literátského důchodu proto, že „bratrstvu literátskému jako spolu patří kůr providirovatí“, ¹⁴⁰ a to od následujícího roku. První známý doklad těchto výdajů v literátských účtech pochází totiž z roku 1704, ve vypsáních výdajích literátů pro rok 1703 ještě chybí. I když bylo vyplácení tohoto platu vázáno „ne sice na budoucnost, nýbrž do vůle magistratu a p. děkana“, byl plat vyplácen z literátského účtu již natrvalo, figuruje totiž v bratrském účetnictví až do zrušení bratrstva v polovině 80. let 18. století. V kompletně vypisovaných bratrských účtech je pravidelně uváděn až do roku 1709, rovněž v dokumentu *Intradae Cantoris et Rectoris Scholae Clattoviensis*, pocházejícím z období okolo let 1716-1730, je v celkovém platu školního kantora a rektora tato částka uvedena včetně stanovení jejího zdroje.¹⁴¹ Těchto 12 zlatých figuruje konečně i v posledním skládání účtů literátského bratrstva za rok 1783, a to jako celoroční plat „officialů kůrových“. Stejně jako ostatní pravidelné platy poskytované literáty byl i tento nakonec vyzdvižen. Stalo se tak asi hned v roce 1784, neboť tento plat není jmenován mezi výdaji z let 1784 a 1785, jež byly z literátského důchodu vyplaceny a musely být pak dodatečně nahrazeny.¹⁴²

3. Závěr

Klatovské literátské bratrstvo si v období baroka zachovalo stejnou základní orientaci jako v předchozím období své existence, přestože přibíralo některé znaky náboženských bratrstev, zejména co se týče péče o posmrtný život. Smysl své existence však spatřovalo v pěstování hudby při liturgii – bratrstvo v něm vytrvalo až do svého zrušení v první polovině osmdesátých let 18. století. Stejně jako v předbělohorském období se bratrstvo dělilo na český a latinský kůr, v jejichž čele stáli intonista (předzpěvák) a kantor. Mnozí z kantorů a rektorů farní školy do bratrstva také vstupovali, stejně jako někteří zdatní zpěváci a

---

¹³⁸ Protokoly zasedání městské rady N 7, fol. 49r.

¹³⁹ Tamtéž, fol. 42v. Kantor a rektor dostávali pevný plat z důchodu děkanského kostela a od obce naturálie.

¹⁴⁰ Tamtéž, fol. 49r.

¹⁴¹ „Item a literati percipiunt (...) – 12fl.“ In: Mšgre VOLF, *Dějiny farní osady klatovské*, rukopis, deponováno v arciděkanském úřadě Klatovy. Paginační či foliační číslo 480, jež je na listu uvedeno, pochází z původního dokumentu a je tedy pro Volfův rukopis nesměrodatné.

¹⁴² SÚA Praha, fond NB, VIII/9.

instrumentalisté, zejména někteří varhaníci. Český kůr zpíval krom rorátů a pašijí o každé neděli a svátku přede mší a mimo farní chrám také například při pohřbech a procesích, latinští literáti mívali své vícehlasé produkce ve farním kostele přibližně dvakrát do měsíce. Repertoár českého kůru sestával z českých chorálních zpěvů a barokních kancionálových písní, u figurálních literátů předpokládáme stejnou repertoárovou strukturu jako u většiny tehdejších figurálních kůrů. Zatímco repertoár českých literátů je znám z literátských zpěvních knih, z nichž se většina dochovala, skladby figurálního kůru k dispozici nejsou. Ze dvou dochovaných literátských knih se dozvídáme ojedinělé podrobnosti, zejména nešvary každodenního hudebního provozu literátů. Knihy jsou podkladem i pro další významné působení bratrstva na poli hudebního provozu, totiž spolufinancování některých hudebnických profesí při děkanském kostele.

Zusammenfassung:

Klattauer Literatenbruderschaft im 17. - 18. Jh. und ihre Musiktätigkeit

Klattauer Literatenbruderschaft hat in der Barockzeit dieselbe Orientierung wie in der vorgehenden Epoche ihrer Existenz eingehalten, obwohl sie einige Attributen der Religionsbruderschaften, vor allem diejenigen, die mit dem Leben nach dem Tod zusammenhängen, gewonnen hat. Der Kern ihrer Tätigkeit bestand bis zu ihrer Aufhebung in der ersten Hälfte 80er Jahren des 18. Jh. v. a. in der Pflege der liturgischen Kirchenmusik. Wie in der Zeit vor 1620 wurde die Literatenbruderschaft auf den tschechischen und lateinischen Teil (*Chor*) geteilt, an deren Spitze *Intonist* und *Cantor* standen. Manche von Schulkantoren und -rektoren, gleich wie auch einige begabten Sänger, Instrumentalisten und Organisten sind auch Bruderschaftsmitglieder geworden. Der tschechische Chor sang in der Pfarrkirche außer Roraten- und Passionsgesängen am jeden Sonn- und Feiertag vor der Messe und weiter auch bei verschiedenen Prozessionen und Begräbnissen der Bruderschaftsmitglieder. Der lateinische Chor hat seine liturgischen figuralen Musikveranstaltungen ungefähr zweimal im Monat. Das Musikrepertoire des tschechischen Chores bestand aus tschechischen Choralgesängen und tschechischen barocken Kantonalliedern, bei dem figuralen Chor ist dieselbe Repertoirestruktur wie bei meisten damaligen figuralen Choren vorauszusetzen. Indem die konkreten Kompositionen der tschechischen Literaten in den meisten bis jetzt eingehaltenen Gesangbüchern gedruckt oder niedergeschrieben und damit auch bekannt sind, stehen uns keine Kompositionen des figuralen Literatenchors zur Verfügung. Von zwei bis heute eingehaltenen Bruderschaftsbüchern, die die alltägliche Existenz der Bruderschaft belegen, erfahren wir die Einzelheiten, v. a. das Unwesen des laufenden alltäglichen Musikbetriebs der Bruderschaft. Diese Quellen dienen auch als Vorlage für Studium von weiteren Aspekten der Musiktätigkeit von Klattauer Literaten, und zwar des Mitfinanzierens von einiger professionellen Musiker, die in der Klattauer Pfarrkirche mitwirken.